Ålbæk Skydeterræn

Drifts- og Plejeplan 2005-2019

Miljøministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland
2005

Ålbæk Skydeterræn

-Drifts- og Plejeplan 2005-2019

Udgivet af Miljøministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
og Hjemmeværnet 2005

Tekst	Forstfuldmægtig Holger Elme Nielsen , biolog Erling Krabbe og geolog Henrik Granat alle fra Skov- og Naturstyrelsen.
Kort (bilag 1 og 2)	Peter Larsen og Troels Borremose begge Skov- og Naturstyrelsen
Forsideillustration	Jeppe Ebdrup
Layout	Holger Elme Nielsen, Skov- og Naturstyrelsen
Layout, omslag,	Webdesigner Bodil Nielsen, Skov- og Naturstyrelsen
Tryk af omslag	Hillerød Grafisk ApS
Tryk af rapport og kort	Hjemmeværnets trykkeri, Hjemmeværnsskolen Nymindegablejren
Indbinding	Hjemmeværnets trykkeri, Hjemmeværnsskolen Nymindegablejren
Aftale vedrørende kortmateriale:	Udsnit af Kort & Matrikelstyrelsens kortmaterialer er gengivet i henhold til tilladelse G18/1997.
Oplag	75 eksemplarer
ISBN	87-7279-677-4 87-7279-678-2 (net udgave)

Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland
Søgårdlejren
Søgård Hovvej 1, Søgård
6200 Åbenrå

Tlf.: 73 68 75 00

Hæftet kan endvidere findes på www.skovognatur.dk

Ålbæk Skydeterræn

Drifts- og plejeplan 2005-2019

Nærværende drifts- og plejeplan for Ålbæk Skydeterræn stadfæstes hermed som gældende for perioden 2005 - 2019. Drifts- og plejeplanen er dog kun gældende så længe forsvaret ejer arealet.

Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland, den 06. 12. 2005

Oberstløjtnant Finn Prip Petersen

Skov- og Naturstyrelsen, den 7/12 2005

Kontorchef Mads Jakobsen

INDLEDNING **1**

1 GENERELT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANER 1
1.1 Formål og baggrund *1*
2 BESKRIVELSE AF PLANPROCESSEN 2
2.1 Forudsætninger *2*
2.2 Planens indhold *2*
2.3 Planændringer *2*
3 SÆRLIGT OM DRIFTS- OG PLEJEPLANEN FOR ÅLBÆK SKYDETERRÆN 4
3.1 Baggrund *4*
3.2 Aftalens virkning *4*

STATUS **5**

4 BESKRIVELSE AF ÅLBÆK SKYDETERRÆN 5
4.1 Landskab *5*
4.2 Geologisk beskrivelse af Ålbæk Skydeterræn *6*
4.3 Historisk beskrivelse *7*
4.5 Korttegning *11*
4.6 Registrering af arealtyper *12*
4.7 Plejetilstand *14*
4.8 Flora *15*
4.9 Fauna *16*
4.10 Sammenfatning af naturværdierne på Ålbæk Skydeterræn *18*
4.11 Kulturhistorie og beskyttede fortidsminder *20*
5 NUVÆRENDE ANVENDELSE AF ÅLBÆK SKYDETERRÆN 23
5.1 Skydeterrænets militære anvendelse og faciliteter *23*
5.2 Miljøgodkendelse og skydedage *24*
5.3 Følgende våben og ammunitionstyper anvendes *24*
5.4 Skydninger der gennemføres / ønskes gennemført er som følger *24*
5.5 Civile brugere *25*
6 HJEMMEVÆRNETS NUVÆRENDE DRIFT OG PLEJE AF TERRÆNET 26
6.1 Generelt *26*
6.2 Terrænvedligeholdelse *26*
6.3 Jagt og Vildtpleje *26*
7 HIDTIDIGE REGLER FOR OFFENTLIGHEDENS ADGANG 27
8 LOVMÆSSIGE BRUGSBEGRÆNSNINGER ELLER BINDINGER 28
8.1 Generel lovpraksis for hjemmeværnets arealer *28*
8.2 Status som internationalt naturbeskyttelsesområde, Natura 2000 ..... *28*
8.3 Planloven *30*
8.4 Status i Sønderjylland Amts Regionplan 2005-2016 ..... *31*
8.5 Kommuneplanlægning *33*
8.6 Naturbeskyttelsesloven *33*
8.7 Offentlighedens adgang til hjemmeværnets arealer *35*
8.8 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder *35*
8.9 Museumsloven *35*
8.10 Skovloven *36*
8.11 Fredning af arealer på Ålbæk Skydeterræn *37*
8.12 Pilotprojekt Nationalpark Vadehavet *38*
8.13 Vildtpleje *38*

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER **39**

9 HJEMMEVÆRNETS FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER 39
9.1 Fremtidig brug *39*
9.2 Ønsker til fremtidig indretning *39*
9.3 Fremtidig behov og ønsker til terræn *39*
9.4 Fremtidig behov og ønsker for oprettelse af faste baner *40*
10 KOMMENTARER OG ØNSKER FRA EKSTERNE BIDRAGYDERE 41
10.1 Bidrag fra Sønderjyllands Amt, Naturafdelingen *42*

10.2 Bidrag fra Friluftsrådet ved amtsformand for Friluftsrådet i Sønderjyllands Amt Mogens E. Thomsen. ... *43*
10.3 Bidrag fra DOF-Sønderjyllands Amt ved Gert Fahlberg, 6400 Sønderborg. ... *45*
11 SKOV- OG NATURSTYRELSENS FORSLAG TIL BESKYTTELSE OG FORBEDRING AF NATURVÆRDIER OG OFFENTLIGHEDENS ADGANG ... 46
11.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand ... *46*
11.2 Gravhøjene ... *46*
11.3 Heden ... *46*
11.4 Lavbundsarealerne ... *46*
11.5 Offentlighedens adgang ... *47*

AFVEJNING ... 48

12 AFVEJNING AF BENYTTELSE OG BESKYTTELSE ... 48
12.1 Vurdering af ønsker og forslag fra Hjemmeværnet ... *48*
12.2 Afvejning af ønsker og forslag for hedearealerne ... *48*
12.3 Afvejning af ønsker og forslag til de åbne lavbundsarealer i syd ... *48*
12.4 Krat og anden buskagtig opvækst på skydeterrænet ... *49*
12.5 Offentlighedens adgang og information til besøgende ... *49*

PLAN ... 50

13 RETNINGSLINIER FOR FREMTIDIG ANVENDELSE AF ÅLBÆK SKYDETERRÆN ... 50
13.1 Retningslinier for pleje af heden. ... *50*
13.2 Retningslinier for pleje af de fugtige områder i syd samt elleskoven ... *51*
13.3 Retningslinier for fjernelse af krat på skydeterrænet. ... *51*
13.4 Retningslinier for offentlighedens adgang til Ålbæk Skydeterræn ... *52*
13.5 Retningslinier for brug af gødning og sprøjtemidler ... *52*
13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag ... *52*
13.7 Planændringer ... *52*
13.8 Handlingsplan for Ålbæk Skydeterræn ... *54*

ØKONOMI ... 55

14 ØKONOMISKE KONSEKVENSBEREGNINGER ... 55
14.1 Budget til gennemførelse af drifts- og plejeplanen ... *55*
14.2 Samlet oversigt over drifts- og plejeplanens økonomiske konsekvenser ... *56*

BILAG ... 57

15 OVERSIGT OVER BILAG ... 57

INDLEDNING

1 Generelt om drifts- og plejeplaner

1.1 Formål og baggrund

Mange af hjemmeværnets arealer indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. De påvirkninger, det åbne landskab har været udsat for, er ofte gået helt uden om hjemmeværnets øvelsesterræner. Nogle terræner har ligget i naturtilstand i flere generationer, enkelte har aldrig været rørt, og den naturlige flora og fauna har haft gode muligheder for at udvikle sig frit.

Den 27. februar 2001 indgik Hjemmeværnskommandoen en samarbejdsaftale med Skov- og Naturstyrelsen om udarbejdelse af en drifts- og plejeplan for hovedparten af hjemmeværnets skyde- og øvelsesterræner. Aftalen blev truffet som et led i Forsvarsministeriets miljøstrategi om natur- og miljøbeskyttelse.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på hjemmeværnets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem hjemmeværnets behov for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på hjemmeværnets arealer, er amt, kommune, museer, Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet inddraget som såkaldte eksterne bidragydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune, som de relevante myndigheder, gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil dels tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af hjemmeværnets arealer og give medarbejdere i hjemmeværnet en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

Støjproblematikken i relation til naboer ligger uden for drifts- og plejeplanlægningsarbejdet, idet støj reguleres i henhold til miljøbeskyttelsesloven. Bestemmelser om støjregulering for Ålbæk Skydeterræn er fastsat i “Bekendtgørelse om støjregulering af hjemmeværnets skydeterræner og skyde- og øvelsesterræner” (Bek. nr. 468 af 13. juni 2002), side 96 og 97.

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at skyde- og øvelsesterrænerne samt skydeterrænerne er udlagt som uddannelsesområder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturhistoriske, kulturhistoriske og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, som tager hensyn til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af hjemmeværnets behov for uddannelsesaktiviteter.

Planen skal således rumme en afvejning mellem på den ene side hjemmeværnets behov for øvelsesarealer og på den anden side samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets ofte meget store natur- og kulturværdier.

Som følge af den sikkerhedsmæssige risiko, der er forbundet med hjemmeværnets aktiviteter, vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til hjemmeværnets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse i henhold til Naturbeskyttelsesloven.

De opstillede retningslinier i drifts- og plejeplanen skal være enkle for hjemmeværnet at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal :

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, hjemmeværnets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Beskrive hjemmeværnets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge hjemmeværnets fremtidige behov.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Indeholde en afvejningen: Af hjemmeværnets behov for benyttelse, af ønskerne om beskyttelse samt vurdere mulighederne for forbedring af naturværdier, kulturværdier og de rekreative muligheder.
- Anvise, hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.
- Beregne de økonomiske konsekvenser af planens bestemmelser for hjemmeværnet.

2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.
For til stadighed at holde planen over så langt et forløb tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet en planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne tilsvarende drøfte dette spørgsmål indbyrdes ud fra planens overordnede retningslinier.

Såfremt Hjemmeværnet ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen, indsendes begrundede forslag til planændringer til Skov- og Naturstyrelsen. Opnås der enighed, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne er således en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Udover planændringer kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer, kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

Ålbækken og den lille elleskov i sydenden af Albæk Skydeterræn.

3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Ålbæk Skydeterræn

3.1 Baggrund

Som nævnt i indledningen har Hjemmeværnskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen indgået en aftale om planlægning af drift og pleje for en række af hjemmeværnets områder. En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Ålbæk Skydeterræn blev indgået mellem Hjemmeværnskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen den 17. marts 2005.

Drifts- og plejeplanlægningen forestås af Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland og Hjemmeværnskommandoen i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen har Sønderjylland Amt, Højer Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet mfl. haft lejlighed til at se terrænet ved en fremvisning den 15. april 2005 og til at fremsende bidrag og ønsker til planen. Endelig har bidragyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

I sommeren og efteråret 2004 foretog Skov- og Naturstyrelsen en markgennemgang af arealet med henblik på udarbejdelsen af digitale kort og biologisk registrering af området.

3.2 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, i dette tilfælde Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland og Skov- og Naturstyrelsen. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere planens fastsatte bestemmelser. Planen kan dog løbende ændres, såfremt der er behov og enighed herom, jf. afsnit 2.3.

Vade og forstrand og klit i vestkant af Ålbæk Skydeterræn.

STATUS

4 Beskrivelse af Ålbæk Skydeterræn

Ålbæk Skydeterræn ligger i Højer kommune, Sønderjyllands Amt, umiddelbart nord for Emmerlev Klev og syd for landsbyen Hjerpsted.

Ålbæk skydeterræn er en naturmæssig og landskabelig perle, overvejende bestående af klithede og hede, beliggende på kanten af Vadehavet, og omgivet af landbrugsland. Det er formentligt det eneste tilbageværende hedeareal på fastlandet ud til Vadehavet i Danmark.

Langs sydkanten af terrænet strømmer *Ålbækken* ud i Vadehavet. Navnet på terrænet stammer således herfra. Som navnet på bækken siger har der været og er måske fortsat opgang af ål her.

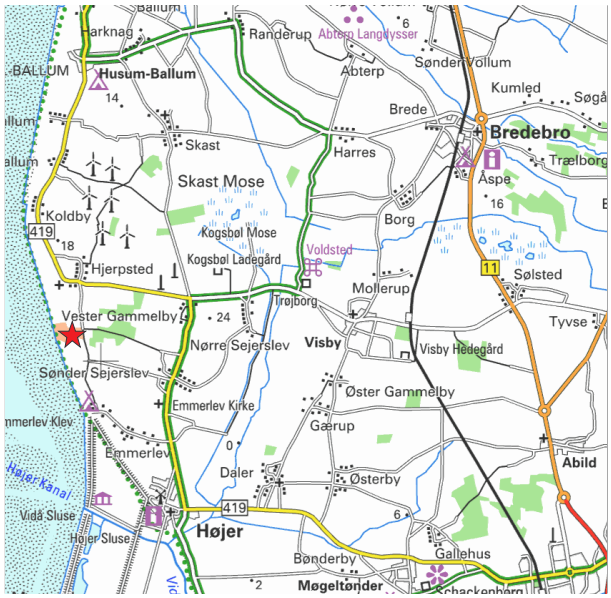

Figur 2: Oversigtskort på baggrund af 1: 200.000 kort, hvor Ålbæk Skydeterræn er markeret med rød stjerne.

Terrængrænsen i det sydvestlige hjørne slutter ved det lille vandløb Ålbækken, som strømmer ud i vadehavet. Hvor grænsen ”knækker” ind mod land, og bækken fortsætter videre ind på privat mark støder et lille sidevandløb til fra det militære område.

4.1 Landskab

Det område som skydeterrænet er en mindre del af er omfattet af en landskabsfredning. Danmarks Naturfredningsforening har i 1966 beskrevet området i forbindelse med fredningsasagen. Beskrivelsen er følgende:

”Et åbent land med frit udsyn til vadehavet. Det pågældende område skråner svagt ned mod havet, som har dannet en stejl kystklint og en smal forstrand. Terrænet udgør på hele strækningen et langt sammenhængende bakkehæld, hvis flade jævne form er karakteristisk for det vestlige Sønderjylland. Syd for Aalbæk virker bakkelandet næsten fladt, ligesom kystklinten her er mere markant og højere.

Terrænet er næsten overalt dækket af frugtbare afvekslende marker, som indeholder særegne små vandhuller. Da agerlandet er næsten uden hegn og plantninger og uden spredt bebyggelse er udsynet frit. Set fra landevejen tegner de fjerneste marker sig skarpt mod en baggrund af hav, idet agerlandet når helt ud til kystklintens top.

Ved de gamle landsbyer, Koldby, Hjerpsted, Emmerlev, hvis gårde ligger i smukke strøg, bærer markerne usædvanlig mange oldtidshøje.

Det frodige landbrugslands ensartethed pryder alle dalene ved Aalbæk, hvor hedestrækninger og små plantager følger bækken, som frit strømmer mod vadehavet.

Det åbne landskab er vest for kystklinten domineret af de mægtige sandvader, som ligger tørre ved lavvande og er skjult af havet ved højvande. Revler og rander danner mønstre i den mægtige sandflade.

I godt vejr skimtes ude på vaden øen Jordsand, en lille ubeboet marskø bag hvilken Rømø og Sild kan ses.

Egnens store ejendommelighed er det frie udsyn over et skarpttegnet møde mellem et frodigt gestland og et barsk vadehav."

4.2 Geologisk beskrivelse af Ålbæk Skydeterræn

Ålbæk Skydeterræn ligger på Hjerpsted Bakkeø ud mod vadehavet. Begrebet "bakkeø" blev introduceret af Dalgas, der i midten af 1800-tallet skrev *"Bakkeøerne tiltrækker sig altid ens særlige Opmærksomhed, naar man bevæger sig på Fladerne. Langt ude i den havlignende Lyngørken seer man en ophøjet Gjenstand omtrent som en omvendt Terrin paa et stort Bord"*. Dalgas´ iagttagelse beror på, at bakkeøerne rager op som øer mellem de flade smeltevandssletter. Bakkeøerne har været isfrie de seneste mindst 100.000 år og henligget næsten vegetationsløse som en såkaldt "mammutsteppe", hvor vejr, vind og vand har slidt landskabet ned. Et vidnesbyrd om mammutsteppens barske klima er vindslebne sten.

Karakteristisk for bakkeøerne er de udvaskede og sandede jorde samt en stor jordbundsvariation. Stor jordbundsvariation gør sig gældende for skydeterrænet, som det fremgår af jordartskortet fra GEUS (Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse), som kan ses på næste side. Farverne på jordartskortet viser overflademateriale. Brun er moræneler, rød er smeltevandssand, blå er havaflejret sand, gul er flyvesand blæst op fra stranden, og grøn er ferskvandssand aflejret af Ålbækken. Bogstavsignaturene fortæller om jordarten i én meters dybde. ML er moræneler, DS er smeltevandssand og HS er havaflejret sand. Nærlæser man jordartskortet, kan man finde tolagsjorde flere steder. I skydeterrænets sydøstlige hjørne er der således moræneler under smeltevandssandet (ML på rød baggrund) og flyvesandet overlejrer meget naturligt smeltevandssand (DS på gul baggrund).

Ålbæk Skydeterræn er nabo til et nationalt geologisk interesseområde. Mellem Ålbækken og Emmelev findes et profil i kystklinten med tørv fra sidste mellemistid Eem-tiden, der er den varmeperiode, der adskiller Weichsel Istiden fra Saale Istiden. Emmelev Klev er det eneste sted i Danmark, hvor man kan studere uforstyrrede 100.000 år gamle lag fra en Eem mose. Det er ikke umuligt at lignende lag kan findes fra stranden i skydeterrænet.

I landskabsfredningen fra 1982 er der ligeledes en beskrivelse ved Danmarks Geologiske Undersøgelse fra 1966 af området:

"Det sønderjydske kystlandskab mellem Emmerlev i syd og Koldby i nord udgør den sydvestlige del af Hjerpsted Bakkeø og hører til de ældste elementer i det danske istidslandskab. Bakkeøerne består for størstedelen af ældre istidsaflejringer (moræne- og smeltevandsaflejringer) fra før sidste (III) istid, og de lå under sidste nedisning vest for isranden (midtjyske hovedopholdslinie) og har derfor gennem meget længere tid end det østdanske landskab været udsat for kraftig overfladeerosion, således at landskabet i dag fremtræder med en meget udjævnet relief – hvor højdepartierne er gravet af, og de oprindelige lavninger er fyldt op."

På nedenstående venstre figur ses udsnit af Per Smeds landskabskort. På bakkeøerne betyder enkelt skravering overvejende sandbund. Dobbetlskravering betyder overvejende lerbund. Bølgede prikkede linier angiver smeltevandssletterne og den blå signatur fortæller om marsken afsat af tidevand.

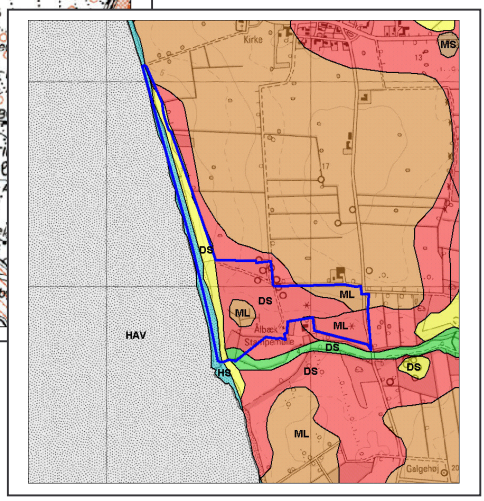

Til højre ses det geologiske jordartskort fra GEUS, hvor skydeterrænet er indtegnet med blå streg, indholdet er omtalt på forrige side.

4.3 Historisk beskrivelse

Ålbæk Skydeterræns historie er ikke skrevet ned samlet et sted. Skydeterrænet har hørt under Tønder kaserne og de historiske oplysninger er hentet fra forskellige beretninger fra Tønder kaserne. Telegrafbataljonens næstkommanderende S. P. Sørensen har været behjælpelig med at skaffe oplysninger om Ålbæk Skydeterræn.

S. P. Sørensen har fremsendt kortet der kan ses på næste side. De arealer der er markeret med grøn farve er købt til ved en jordfordeling i 1991/92. En stor del af det grønne område var indtil købet i 1991/92 lejet for at terrænet kunne anvendes til skydning ud over vadehavet. Tillige var der lejet arealer syd og nord for skydeterrænet for at der kunne opnås den nødvendige sikkerhedsvinkel under skydningerne. Ved skydningerne skulle der tillige hejses en ballon, samt udstilles sikkerhedsposter syd og nord for terrænet ved stranden. Sikkerhedsposterne skulle afvise evt. gående personer langs vadehavet samt melde om evt. både, der sejlede indenfor sikkerhedsvinklen. Samme sikkerhedsregler gælder stadig.

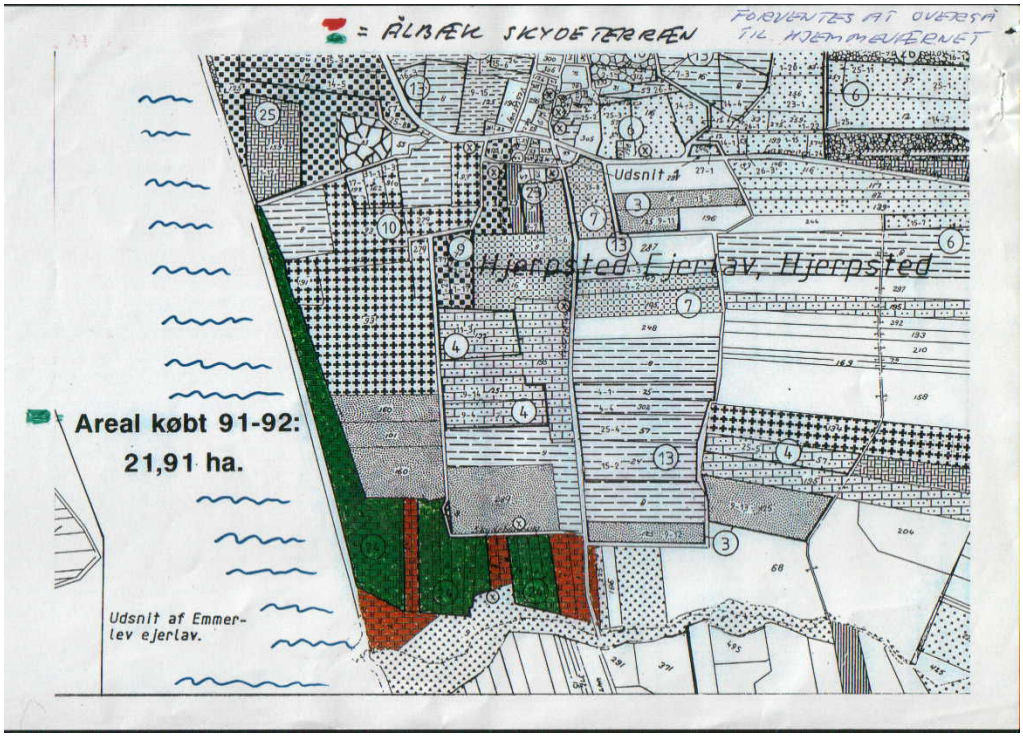

Endvidere oplyser S. P. Sørensen at Ålbæk Skydeterræn i mange år blev anvendt til feltskydninger af mange militære enheder samt Hjemmeværnet.

- Luftværnsartilleriet, der var garnisoneret i Tønder fra 1962 til 1974 anvendte ligeledes terrænet til skydninger mod luftmål.
- Hjemmeværnet har i mange år flittigt brugt terrænet.
- En tysk telegrafenhed, garnisoneret i Redsborg, anvendte i en del år terrænet til feltskydning under udvekslingsbesøg ved 2. Telegrafbataljon.
- 2. Telegrafbataljon, garnisoneret i Tønder 1978-2002 anvendte terrænet til såvel feltskydning som øvelsesaktiviteter med div. radiokøretøjer.
- Omegnens jagtforeninger har i mange år anvendt terrænet til skydning efter div. skiver forestillende råvildt/ræv m.m.

I skriftet "Tønder som dansk garnisonsby fra 1920-1970" af H.P.H. Andreasen, Udgivet i 1971 ved DY-PO Bogforlag er Ålbæk skydeterræn nævnt flere steder:

Første gang i afsnittet "Hærordningernes virkning i Tønder" på side 54-56, *"Der blev i første omgang anlagt en skydebane langs E-gårdens nordlige side. Her var der to dækninger og 4 baner, men ikke alle var lige dygtige, og trods forbedringer og løftning af skydevolden røg der jævnlig et projektil udenfor. Det tog så den store tur, og kunne være uheldig at lande i et kreatur. Den slags blev skæbnesvangert - for koen!*

Det undersøgtes, om der var muligheder for et andet terrain, og man endte ude 1 km syd for Hjerpsted. Her var et ret stort hedeareal, ca. 100 tdr. land, som ejedes af en halv snes lodsejere.

Man lejede terrainet af sognet, som måtte fordele lejen mellem de implicerede lodsejere. Stedet her hed "Aalbæk Stampemølle" og havde i sin tid været Højer herreds nordligste tvangsmølleri med farvemester og stampen af vadmelstøj. Den nuværende gård drives som landbrug med en lille restaurant.

Familien Harpøth var kendt af alle gamle soldater. Kaffen var god og billig – og galopkringler med sukker smagte fortræffeligt.

Særligt om vinteren var det herligt at komme ind og få noget varme og noget varmt. Terrainet lå lidt uden for lov og ret. Her anvendte men helt til efter krigen 1940-45 petroleumslamper. Begge de gamle Harpøth's er nu døde, men landbruget drives af søn og to døtre.

Terrainet er velkendt. Mod vest har vi øen Sild (12 km). I 1927 blev der fra fastlandet i Sydslesvig anlagt en dæmning over til øen – kun for jernbanetrafik, og her kunne bilerne køres op på vogne, så man kunne have dem med til øen. Dæmningen bærer navnet Hindenborgdæmningen.

Ved Hjerpsted blev der anlagt tre store dækninger med skiver, der kunne skubbes ud, og endvidere syv små dækninger, hvor der ved bjælkeanordning kunne rejses og lægges skiver.

I begyndelsen var det lidt af et mareridt at komme til skydning. der var en jernbanetransport (Tønder-Højer-banen), og der var et opstillingskommando, som skulle afgå med de to fremragende Triangel-vogne. Man var oppe før en vis mand fik sko på og skulle være på stationen kl. 6., inddeles i kupéhold og så afgang.. turen tog ca. ¾ time, så var der march på diget fra Højer til Emmerlev, hvor man gik lidt bag husene og havde en slags "sognevej" helt for sig selv, en skrækkelig vej, men frem kom man. det kunne ske, at opstillingskommandoet kom sidst, men der var altid dobbeltsikring. Først ankomne kommando havde liste med over de skiver, der skulle bruges.

Skydningerne sluttede kl. 14.00, så gik jernbanekommandoet samme vej tilbage.

Når opstillingerne var låst inde, steg dette kommando i bilerne og bad til at de kunne køre hjem. De tog ofte fejl. Man var helt sikker på, at bilerne for grundigt havde læst skiltet om at passe på børn.

Fra omkring 1926 lavede man en større udrykning til Ålbæk. Man teltede og var her en uge, idet man forberedte sig til – med skarpt – at optræde i små gruppeøvelser og samtidig at tilpasse sig forholdene i telt. Samtidig fik kogeofficeren lejlighed til at øve sin kunst. Det var dejlige dage med skydning, badning om aftenen og enkelt gang bål på stranden, hvor ungdommen fra nærmeste opland samledes.

På side 68 i afsnittet "Fodfolkspionerkommandoet fra 1938" nævnes Ålbæk skydeterræn igen *….." Ved skydning for 20 mm kanoner på Aalbæk, hvor man overnattede, drev en morgen en af de tyske skiver ind til stranden fra Sild, en slæbemålsskive, man brugte på Vesterhavet. Den skulle lige undersøges , men samme dag fik man meddelelse om, at styrken snarest muligt skulle indfinde sig på Søgård i anledning af beredskab. Turen blev gennemført med alt materiel på ca. 80 minutter……*

Igen på side 80 i afsnittet "Befrielsen og årene der fulgte" nævnes Ålbæk *…."Det bedste var dog, at man fik bygget en afspærringsfri skydebane nord for "Motorgården". Man sparede herved en masse tid til almindelig baneskydning og den lange tur til Hjerpsted." (Dette må have være i begyndelsen af 1950'erne)."*

Lis Hindrichsen fra Højeregnens lokalhistoriske arkiv har undersøgt om arkivet ligger inde med beskrivelser eller andet fra området, hvor Ålbæk Skydeterræn er beliggende i dag. Hun beretter følgende:

Desværre, der findes intet i arkivet om Ålbæk skydeterræn. Jeg har Kigget i "Emmerlev Sogns Krønike" (begyndt i 1855 og videreført til i dag), der er nævnt Stampemøllen og Tingdalen, det nærmeste den kommer skydeterrænet er, efter at have omtalt kornmøllen ved Ålbækken, der blev afløst af en stampemølle, at berette:

" …….. Stormfloden imellem 3-4. Februar 1825 kastede Husets Reisning ned i Mølledammen og ruinerede det øvrige. Et andet Huus blev opført i Heden nordost for den gamle Tomt. Aalbækmølle havde, da Vandet flød rigeligen i Bækken, fordi dens Tilløbscanaler holdtes aabne, en temmelig god og stor Eng ved Huset. Denne er vel til endnu (1855); men Lyngen bestræber sig for at gjøre Græsset Pladsen stridig, og vil ved Vandmangelen sandsynlig løbe af med Seiren."

Så meget om området. Der har formodentlig aldrig været andet end klitter og hede – og altså måske eng.

4.4 Kulturhistorisk beskrivelse

Der findes 6 gravhøje på Ålbæk Skydeterræn og umiddelbart uden for terrænet findes yderligere 2 gravhøje. Gravhøjene er "Enkeltgravshøje" fra bondestenalderen, som dateres til 2800 - 2400 før vor tidsregning. Enkeltgravsfolket var et hyrdefolk som har haft mulighed for at drive deres kvæg rundt i landskabet. Som beskrevet under det geologiske afsnit kan det antages at Hjerpsted Bakkeø har været en "Mamutsteppe" i mange tusinde år. Netop på sådanne åbne arealer har der været grundlag for at hyrdefolket har kunnet færdes og opretholde livsgrundlaget.

Enkeltgravsfolket har fået deres navn efter den måde, de begravede deres døde på: Ét menneske i hver grav. Der kan sagtens være flere grave i samme gravhøj, men kun et menneske i hver grav i modsætning til den gravskik som agerbrugerne anvendte. Agerbrugerne genanvendte nemlig dyssekamrene og jættestuerne til flere begravelser, generation efter generation.

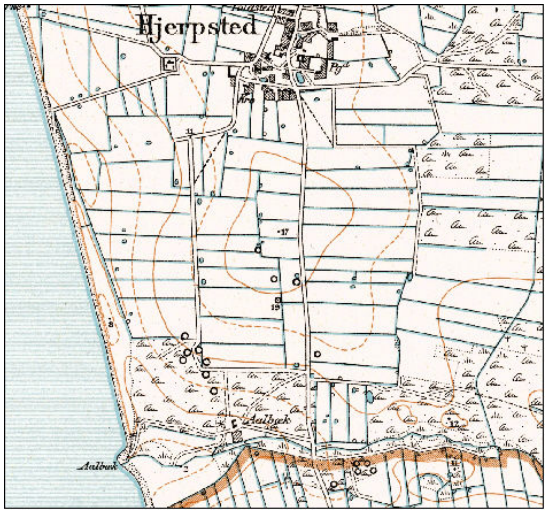

På kortet fra perioden 1921-1930 ses det, at der i området endnu var en del spredte hedepartier som strakte sig mod øst og nord.

4.5 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos, tidligere kort m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort, som omfatter henholdsvis et Grundkort og Drifts- og plejekort. De to kort er indsat bagest i denne plan (i lommen), som bilag 1 og 2.

Grundkort (bilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet, sommeren 2004. I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort, som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Grundkortet har en titel, dvs. øvelsesterrænets navn. Under titlen er angivet det samlede areal i hektar. Desuden er målestok angivet.

Skydeterrænet er opdelt i "*litra*", der svarer til behandlingsenheder dvs. arealer, der er ensartede med hensyn til f.eks. terræn, anvendelse, vækstforhold, træarter eller alder. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større slettelandskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav.

Til samtlige litra knyttes endvidere en to- eller trebogstavkode, en såkaldt *"anvendelseskode",* der angiver arealtypen (f.eks. KRT for krat, SKB for Skydeterræn). For de skovbevoksede arealer gælder det som hovedregel, at anvendelseskoden svarer til bevoksningens hovedtræart, mens den for de åbne arealer beskriver naturtypen bl.a. i overensstemmelse med de beskyttede naturtyper i Naturbeskyttelsesloven (jvf. i øvrigt afsnit 8 – Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger).

Der kan forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskode, da de ikke vurderes at have betydning i drifts- og plejeplanlægningen. Disse mindre arealer indtegnes med prikket linie på kortene (ulitreret bevoksningsgrænse).

Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsignaturen.

Drifts- og plejekort (bilag 2)

Drifts- og plejekortet er fremstillet på baggrund af ovennævnte grundkort og er en grafisk illustration af de fremtidige forskrifter og retningslinier vedrørende drift og pleje af terrænet beskrevet i drifts- og plejeplanen. Med farver og skraveringer er derudover fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger.
Endvidere vises de kommende militære anlæg på drifts- og plejekortet i det omfang, det kan stedfæstes, f.eks. planlagte nye spor, anlæg, terrænpunkter og områdebenyttelser.

4.6 Registrering af arealtyper

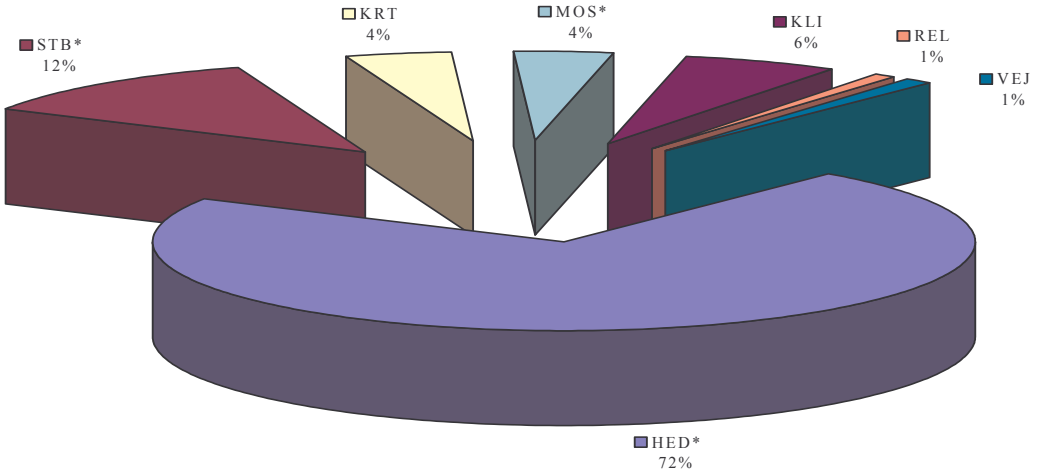

Figur 1. Arealanvendelsen på Ålbæk Skydeterræn.

Tabel 1: Arealers fordeling og sammensætning af arealtyper.

Anvendelseskode på kort	Arealtyper	Areal i ha	Areal i %
HED*	Hede	22,5	72
STB*	Strandbred	4,0	12
KRT	Krat	1,2	4
MOS*	Mose	1,2	4
KLI	Klit	1,8	6
REL	Rødel	0,2	>1
VEJ	Vej	0,3	1
Total		31,2	100

* Arealerne er omfattet og beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet. Der er ligeledes en kort beskrivelse af specielle forhold, der knytter sig til arealtyperne.

Hede (HED)

Hede udgør 22,5 ha, svarende til 72% af øvelsespladsens samlede areal. Heder kan defineres som områder, hvor plantedækket er domineret af dværgbuske, som f.eks. *Hedelyng*.

Hede er knyttet til næringsfattig og sandet jord, hvor jordbunden ofte har udviklet et såkaldt podsolprofil (dvs. at man øverst i jordbunden under hedevegetationen finder et tørve- eller moragtigt organisk lag, herunder et lyst, udvasket lag (blegsand) og nederst et mørkt udfældningslag (al)).

De danske heder er skabt ved et sammenspil mellem jordbund, klima og kulturpåvirkning, og deres eksistens er for hovedpartens vedkommende afhængig af en fortsat kulturpåvirkning. Mange af hedens plantearter er pionerarter, der har været begunstiget af de indgreb, der fulgte

af tidligere tiders hedebrug, f.eks. afbrænding, afskrælning og græsning. Uden disse forstyrrelser vil der ofte komme en dominans af græsser (særligt Bølget Bunke); en proces, der i dag forstærkes af den øgede atmosfæriske tilførsel af kvælstof.
Heden har haft sin største udbredelse i slutningen af 1700-tallet, hvor den anslås at have dækket 900.000 ha – i dag er hedearealet reduceret til 82.000 ha. Tilbagegangen skyldes hovedsagelig en meget omfattende opdyrkning og tilplantning, som for alvor tog fart i midten af 1800-tallet. I dag er tilgroning den største fare for heden.

Hedearealer på 2.500 m^2 og derover er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3.

Strandbred (STB)

Strandbred er defineret som den vegetationsløse sandede del af kystzonen mellem daglig vandstandslinier og vegetationsdækkede områder.

Langs kystklinten ud mod Vadehavet er der strandbred af varierende bredde. Strandbredden udgør 4,0 ha, svarende til 12% af det samlede område.

Krat (KRT)

Krat udgør i alt 1,2 ha, hvilket svarer til 4% af skydeterrænets samlede areal. Krat er ikke-højstammede træ- og buskbevoksninger, som typisk er selvsåede. Oprindelsen kan både være fra hjemmehørende og forvildede træer og buske.

Krattene findes langs moseområderne på terrænets sydlige del og omkring Ålbæk Møllegård. Kratområderne er tætte og næsten uigennemtrængelige, derfor udgør de et vigtigt tilholdssted for områdets dyreliv.

Mose (MOS)

Mose udgør 1,2 ha, svarende til 4% af øvelsespladsens samlede areal. Definitionen af mose sker primært ud fra botaniske kriterier, f.eks. rørsump, starsump m.fl., og graden af fugtighed, f.eks. kærmose, vældmose m.v. Skydeterrænets mosearealer findes omkring Ålbæk Møllegård og på den sydvestlige del.

Et generelt problem i danske moseområder er en kraftig invandringen af pil. Pil medfører mindre artsdiversitet og bevirker at arealerne vokser ud af deres tilstand som mose. Dette skyldes at pil ophober meget organisk materiale og gør arealerne mindre fugtige. Mosearealerne er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Klit (KLI)

Naturtypen "klit" udgør 1,8 ha, svarende til 6%. Naturtypen opdeles i hvide, grå eller grønne klitter ud fra vegetationen, men på dette kort er "klit" en fællesbetegnelse pga. den begrænsede udstrækning. Successionen fører fra den hvide klit til grå klit og siden til klithede. Sondringen mellem strandbred, klit og den bagvedliggende klithede er her foretaget udfra vegetationen og konturen.

Rødel (REL)

I den sydligste del af skydeterrænet ligger en lille bevoksning af rødel. Bevoksningen er 0,2 ha stor, hvilket udgør under 1% af terrænet. Rødel er et mellemstort træ som kan vokse i

meget fugtige områder. Er der samtidig næringsrigt dannes bevoksninger hvor træerne ofte står på ”stylter” som er støttende birødder.
Rødderne kan i samspil med svampe udnytte luftens kvælstof via nogle knytnævestore knolde på rødderne.

Vej (VEJ)

Adgangsvejen til skydeterrænet hedder Skydebanevej og midt på terrænet snor vejen sig mod syd og nord. Mod syd ligger skivedepotet og svinger man mod nord går vejen ad et spor tilbage til Hjerpsted. Vejen på skydeterrænet udgør 0,3 ha hvilket svarer til 1%.

4.7 Plejetilstand

I dette afsnit er skydeterrænets plejetilstand beskrevet. Beskrivelsen afspejler indtrykkene fra Skov- og Naturstyrelsens markregistreringer 4. juni samt 23. november 2004.

Ud mod vadehavet, set fra P-pladsen i den centrale del, er heden helt åben og i fin plejetilstand. Umiddelbart øst for P-pladsen er den derimod under kraftig tilgroning i birkekrat. Her bør der foretages pleje i form af rydning og eventuelt fåreafgræsning. Længst mod øst er der en åben fold på lynghede i god plejetilstand. For tiden er der to heste i folden.

Neden for klitrækken ved vadehavet er der en smal, fin sandstrand, som benyttes til badning. Ved kanten og udefter starter vaden. Den består af mudder og sand, og der er et smalt, naturligt forland på ca. 40 m af *Vadegræs, Strand-Annelgræs* m.v., som danner sammenhængende ”øer” af vegetation.

Nord for ellebevoksningen er der et areal afdrevet, gammel rødgran, som forståeligt ikke er gentilplantet. Det er nu sprunget i *Kvik, Vild Kørvel, Hindbær* og *Fløjlsgræs. Hvidtjørn* og *Alm. Hyld* skyder op. Lidt længere nordpå er der et moseområde med *porse-, pile-* og *bævreaspekrat*.

I sydvesthjørnet af skydeterrænet skråner heden ned i en fugtig moselavning med grøfter og spredt pilekrat. Mosens vestlige del er lysåben, men den østlige del bærer præg af tilgroning.

Mosen på den sydlige del af Ålbæk Skydeterræn

Gravhøjene på området er i god plejetilstand dvs. der er en slidstærk, lav hedevegetation på højene. Højenes placering i landskabet er tydelig og er netop ikke slørret af træer og buske som desværre ofte ses. Eneste område omkring gravhøjene der er i dårlig stand, er området nordøst herfor, da det anvendes til skraldeplads, se foto til højre.

På stranden ses ligeledes skrald som formentlig er båret ind af efterårsstorme kombineret med højvande.

Skraldeplads på Ålbæk Skydeterræn nordøst for gravhøjene ved P-pladsen.

4.8 Flora

Hedefloraen på Ålbæk Skydeterræn er særdeles rig og velbevaret. Områdets specielle flora er omtalt i Palle Gravesens foreløbige oversigt over botaniske lokaliteter, Sønderjyllands Amt, udgivet af Fredningsstyrelsen i 1983. Omtalen lyder som følger: ” Ved *Ålbæk Stampemølle* ligger der et botanisk interessant parti med hede- og engsamfund. Herfra kendes *Eng-Havre, Falsk Lund-Ranunkel, Vild Hør, Tusindfrø, Mark-Tusindgylden, Storbægret Storkenæb, Klokke-Ensian* og *Alm. Kohvede (var. purpureum)*. I dette område findes en række gravhøje, hvis flora ønskes undersøgt. Lokaliteten er værdisat efter de botaniske kvalitetskriterier. Lokalitetskoden er ”+K-H-E-V II O”. Dette betyder et ”dårligt undersøgt kyst-hede-eng-ferskvådområde, som er en botanisk lokalitet af meget stor betydning (dvs. at den indeholder 5-19 sjældne, halvsjældne eller biotopstypiske arter).”

I forbindelse med det store botaniske kortlægningsprojekt for hele Danmark ”Atlas Flora Danica” er Ålbæk Skydeterræns flora blevet gennemgået af Vibeke Duun Andersen, Roager ved Ribe, i april 2005. Vibeke Duun Andersen fandt i den forbindelse bl.a. *Firehannet Hønsetarm* på terrænet. Det er en sjælden plante i Danmark, som kun er kendt fra Nord- og

Vestjylland. Fundet på Ålbæk Skydeterræn er det det hidtil sydligste fund i Danmark. Den blev fundet ved stier i klitrækken.

Følgende botaniske beskrivelse er baseret på Skov- og Naturstyrelsen biologiske feltregistrering den 4. juni 2004.

Den store hedeflade og klithede mellem skydestillingen og havet er åben og i god plejetilstand med vegetation af typiske hedeplanter som *Hedelyng, Krybende Pil, Pors, Sandstar, Smalbladet Høgeurt, Bølget Bunke, Lyngsnerre, Vellugtende Gulaks, Klokkelyng, Engelsk Visse, Strand-Vejbred, Engelskgræs, Håret Høgeurt, Gul Snerre, Alm. Kællingetand, Alm. Torskemund, Alm. Røllike, Tormentil-Potentil* og *Alm. Syre*. Her vokser også en flot bestand af orkideen *Plettet Gøgeurt* (90 i blomst). Navnlig i klitheden yderst mod havet er vegetationen ekstremt lav og lysåben. På gravhøjene dominerer *Revling*.
Omkring skivedepotet er der en lille bevoksning af *Mosebølle, Engelsk Visse, Lyngsnerre, Tormentil, Pors* samt en god bestand af *Lav Skorsoner* og ca. 30 *Plettet Gøgeurt*.
I klitter langs Vadehavet vokser typiske strandplanter som *Alm. Agersvinemælk, Marehalm, Hjelme, Rynket Rose, Sandkryb, Strand-Fladbælg, Tagrør, Følfod, Blæresmelde, Bidende Stenurt* og *Gåsepotentil*. På selve vaden vokser de typiske muddervade- og strandengsplanter *Vadegræs* og *Strand-Annelgræs*.

I et delvist tilgroet moseparti i sydvesthjørnet af heden vokser *Eng-Rørhvene, Krybende Pil, Pors* og *Rynket Rose*. Her er der selvsået krat af *Rødel, Seljepil, Alm. Hyld* og *Alm. Hvidtjørn*, samt urtevegetation af *Vild Kørvel, Bidende Ranunkel, Kvan, Gærdesnerle* og *Trævlekrone*.
I den lille, vindblæste *elleskov* i sydvesthjørnet består skovbundsfloraen af *Tagrør, Kvan* og buske af *Rødel*.
Terrængrænsen i det sydvestligste hjørne slutter ved det lille vandløb Ålbækken.

Nordøst for skivehuset er der et tæt krat af forskellige slags løvtræer*: Mirabel, Stilkeg, Alm. Hunderose, Rødel, Alm. Hvidtjørn, Brombær, Hindbær, Korbær* samt bregnen *Alm. Mangeløv*. Og syd og øst for skydevolden ses en porsemose med *Pors, Blåtop, Hedelyng* og *Alm. Sumpstrå*.

Den store fold i østenden af skydeterrænet er et hedeareal, som for tiden bliver afgræsset af nogle få heste. Det er en ideel form for pleje af dette areal, og med det rigtige græsningstryk. Vegetationen ser meget fin og varieret ud. Her vokser *Bølget Bunke* (dominerende), *Lyngsnerre, Hedelyng* (mange nye planter spirer frem), *Alm. Syre, Bidende Ranunkel, Trævlekrone, Musevikke, Krybende Pil, Tormentil-Potentil, Rødknæ, Farvevisse, Liden Skjaller, Mosebølle, Smalbladet Vikke, Revling, Klokkelyng, Vellugtende Gulaks, Græsbladet Fladstjerne, Femhannet Hønsetarm* samt en stor bestand på 200-300 *Plettet Gøgeurt* og ca. 20 *Maj-Gøgeurt*. Orkideerne står navnlig i det nordvestlige hjørne af hestefolden.

4.9 Fauna

Fugle

Der er et rigt fugleliv på Ålbæk Skydeterræn. På de åbne hedeflader og klitterræn er *Sanglærken* karakterfugl. Den 4. juni 2004 blev der optalt 12 syngende fugle, som formentligt

afspejler antallet af ynglepar på heden. På det helt åbne yngler også *Engpiberen*, i alt 4 par. I klitterne yngler et par *Gravænder*, formentligt i en gammel rævegrav eller kaninhul.
Hvor der er spredte buske i det åbne blev der registreret *Skovpiber* (4 par), *Tornsanger* (8 par), *Gulspurv* (9 par), *Tornirisk* (1 par) samt et par af den fåtallige *Rødrygget Tornskade*.
I mosepartiet i terrænets sydvesthjørne yngler 2 par *Kærsangere* og 1 par *Bynkefugle*. Her yngler også *Gøg* (1 syngende) og 1 par *Strandskader*.
I krattene og småbevoksningerne i terrænet sydlige og centrale registreredes ynglefuglene *Gråsisken* (1 par), *Fasan* (1 ”par”), *Gulbug* (2 par), *Sortkrage* (1 par med rede i den lille elleskov i syd), *Bogfinke* (2 par), *Sangdrossel* (1 par i elleskoven), *Musvit* (2 par), *Gærdesanger* (2 par) og *Løvsanger* (1 par).
Ved folden i øst sås flokke af fouragerende *Skovspurve* og *Stære*, som yngler på de tilgrænsende landbrugsbygninger.
Som et særligt kuriosum skal nævnes, at den sjældne *Sydlige Blåhals* blev hørt synge fra et porsekrat i terrænets østkant. Sydlig Blåhals er en meget sjælden ynglefugl i Danmark, som er under indvandring sydfra, og endnu kun findes i marsklandet lige nord for grænsen. Den er optaget som ”sjælden og under genindvandring” på Rødliste 1997 over dyre- og plantearter i Danmark.
På forlandet i Vadehavet blev set 1 par *Strandskader*, 1 par *Gråænder* og 1 par *Gravænder*. I træktiden forekommer der mange rastende vandfugle på vadefladerne ud for skydeterrænet, og på forlandet ved højvande. Vadehavet som internationalt betydningsfuldt fugle- og natur-område indgår dog ikke i nærværende terrænbeskrivelse.

Insekter

Skov- og Naturstyrelsen har den 5. december 2005 modtaget nedenstående, bidrag om skydeterrænets insektfauna fra Søren Tolsgaard, Entomologisk Fagudvalg:

Entomologiske iagttagelser:

Tæger: Siden 1993 er der fundet følgende bredtæger og randtæger på eller i nærheden af skydeterrænet: *Legnotus picipes*, *Aelia acuminata*, *A. klugi*, *Neottiglossa pusilla*, *Dolycoris baccarum*, *Chlorochroa juniperina*, *Eurydema oleracea*, *Piezodorus lituratus*, *Ceraleptus lividus*, *Rhopalus parumpunctatus*, *Stictopleurus abutilon*, *Myrmus miriformis* og *Chorosoma schillingi*.
Adskillige af disse arter er knyttet til floraen i hede og klit, fx *Legnotus picipes* (snerre), *Aelia klugi* (svingel), *Chlorochroa juniperina* (enebær, revling) og *Chorosoma schillingi* (hjelme), og de er derfor gode indikatorarter.
Andre er nyindvandrere pga. klimaændringer og tilgroning, fx. *Piezodorus lituratus* (gyvel) og *Stictopleurus abutilon* (engbrandbæger), og de er derfor ikke ønskværdige ud fra et overordnet naturplejehensyn.
Endvidere fandt Rune Bygebjerg i august 2005 masketægen *Dictyonota fuliginosa* på gyvel i plantagen øst for skydebanen - en helt ny art for den danske fauna.

Løbebiller: Ifølge Frits Bangsholts “Sandspringernes og løbebillernes udbredelse og forekomst i Danmark” (1983), er adskillige, ret sjældne løbebillearter fundet på eller indenfor ganske få kilometers radius fra skydeterrænet: *Calosoma maderae*, *Chlaenius vestitus*, *Pogonus calceatus*, *Pterostichus macer*, *Bembidion bipunctatum*, *B. lunatum*, *B. andreae*, *B. maritium*, *B. normannum* og *B. iricolor*.
Strandpupperøveren (*Calosoma maderae)* kendes i nyere tid i Danmark kun omkring Skagen,

men var førhen udbredt langs den jyske sydvestkyst. Den lever af sommerfuglelarver, både på ret tør og mere fugtig klit, hede eller strandeng. De øvrige nævnte løbebiller er overvejende fugtigbundsarter. Ålbæk Skydeterræn giver disse arter reele muligheder for at overleve i en landsdel, hvor sådanne habitater i høj grad trues af intensiv drift. Opdaterede iagttagelser af løbebillefaunaen er dog stærkt tiltrængte.

Svirrefluer: Sjældne svirrefluer, som *Orthonevra intermedia* og *Platycheirus immarginatus*, er fundet på eller indenfor ganske få kilometers radius fra skydeterrænet. De er begge knyttet til meget fugtig bund, antagelig langs selve Ålbækken. Også den stedegne klitart *Paragus constrictus*, og hedearter som *Chrysotoxum bicinctum* og *Sphaerophoria virgata*, er fundet i eller nær skydeterrænet.

Hvepse: I august 2005 fandt Rune Bygebjerg stor blodbi (*Sphecodes albilabris*) samt et eksemplar af biulven (*Philanthus triangulum*) på skydeterrænet. Biulven, som førhen var meget sjælden i Danmark, er nu under spredning, nok især pga. det varmere klima. Den behøver desuden sydvendte sandskred for at anlægge sit bo.

Konklusion: Disse meget sporadiske informationer antyder, at der er en del interessante insekter i området. At Ålbæk Skydeterræn omfatter det sidste kystnære hedeområde i det sydvestlige Jylland gør det naturligvis yderligere interessant og beskyttelsesværdigt. Især bør der lægges vægt på at forhindre tilgroning af klit- og hedeområderne.
En grundig undersøgelse af områdets insektliv er ønskelig.

Andre dyr

Der blev ikke registreret pattedyr, krybdyr eller padder på terrænet i forbindelse med Skov- og Naturstyrelsens feltregistrering i juni 2004. Ved et senere besøg på terrænet i starten af august 2005 blev der dog observeret 2 hugorme på terrænet, den ene nær skiveskuret og den anden ca. 150 meter sydvest for dette. Eventuelle oplysninger om pattedyr, krybdyr eller padder er ønskelige.

4.10 Sammenfatning af naturværdierne på Ålbæk Skydeterræn

Ålbæk Skydeterræn ved Hjerpsted er et lille stykke meget velbevaret lynghede beliggende ud til kanten af Vadehavet. Skydeterrænet rummer en meget fin klithedeflora, bl.a. med halvsjældne eller biotopstypiske planter som *Klokkelyng, Plettet Gøgeurt, Maj-Gøgeurt, Pors, Hedelyng, Revling, Krybende Pil, Lav Skorsoner, Tormentil, Mosebølle* og *Liden Skjaller*. Det rummer landets sydligste forekomst af den sjældne *Firehannet Hønsetarm*. Området er tidligere voksested for sjældne eller fåtallige planter som *Eng-Havre, Mangeblomstret Ranunkel, Vild Hør, Tusindfrø, Mark-Tusindgylden, Storbægret Storkenæb, Klokke-Ensian* og *Alm. Kohvede (var. purpureum)*, men ingen af disse blev genfundet ved gennemgangen i 2004. Nærmere undersøgelser er ønskelige.
Fuglelivet er også rigt. Udover karakterarter som *Sanglærke, Engpiber, Tornsanger* og *Gulspurv* yngler her også sjældne eller fåtallige arter som *Sydlig Blåhals, Rødrygget Tornskade, Kærsanger, Bynkefugl, Gråsisken* og *Gulbug.*

Området rummer en del spændende insekter med mange indikator-arter for naturtypen klithede. Af særlig interesse skal fremhæves Masketæge, *Dictyonota fuliginosa*, som i august

2005 blev fundet på gyvel i plantagen øst for skydebanen - en helt ny art for den danske fauna. Terrænet rummer desuden en række sjældne arter af løbebiller, svirrefluer og bier, herunder den varmekrævende Biulv, som er under indvandring i Danmark.

Langs Vadehavet afgrænses skydeterrænet af en klitrække og en smal sandstrand. Det lille vandløb Ålbækken strømmer ud til havet ved sydspidsen af terrænet, og har lagt navn til området. Hele området er meget naturskønt. Landskabeligt set er det værdifuldt, idet det formentligt er Danmarks eneste tilbageværende hedeareal på fastlandet langs kyststrækningen ud til Vadehavet.

Hedeareal på Ålbæk Skydeterræn. Det flade agerland ses i baggrunden.

4.11 Kulturhistorie og beskyttede fortidsminder

På Ålbæk Skydeterræn findes der 6 fredede fortidsminder, som er beskyttet efter Museumsloven. Der er tale om *enkeltgravshøje* fra bondestenalderen, fra perioden 2400 til 2800 før Kr. Højene er fredet og beskyttet efter Museumslovens § 29 e.

Højene bør ligge hen, uden træagtig bevoksning, men med en slidstærk overflade af græs, lyng eller lignende. Som regel bør gravhøje på et militært skydeterræn være tydeligt markeret med pæle omkring, som tydeligt signalerer ”fredet fortidsminde” og ”kørsel, gravning mv. forbudt”. Pælene skal holdes mindst 2 m fra højenes fod.

Erling Buhl fra Skov- og Naturstyrelsen besigtiget den 27. april 2005 skydeterrænet og nævner følgende:

Der er et tæt ”krat” af brombær på en række af højene. Vi ser helst græs eller lyng på højene, frem for brombær, men vi vil ikke bede om, at der ændres på tilstanden. Højene har det godt som det er og derfor ser det ikke ud til at der er nogen som helst grund til at markere højene med pæle på dette skydeterræn. Vær blot særlig opmærksom på høj 4104:32, som har grusvejen og P-pladsen umiddelbart i hhv. N-lig og V- lig højfod.

Fr.nr.	Sb.nr.	Beskrivelse	Bemærkninger
4104:25	57	**Høj.** 1,8 x 18 m**.** Fredningssten i højens S-side. Tæt overgroet med brombær. I hede.	Tilstanden fin og bevares.
4104:26	60	**Høj.** 2,8 x 18 m. Højfoden i Ø afgravet ved skel. En noget stejl N-side. Fredningssten på højens V-side. Tæt overgroet med brombær.	Tilstanden fin og bevares.
4104:27	58	**Høj.** 2,0 x 23 m. Stor flad topflade. Græs- og lyngklædt i hede.	Slidtagen op ad højsiden skal repareres med mellemrum, når der slides hul i vegetationen. Ellers flot. Tilstanden bevares.
4104:29	65	**Høj.** 1,4 x 15 m. Toppen ret flad. Lyngklædt i hede.	Tilstanden fin og bevares.
4104:30	66	**Høj.** 2,3 x 20 m. Overfladen pæn og jævn hvælvet. Græs- og lyngklædt i hede.	Tilstanden fin og bevares.
4104:32	63	**Høj.** 1,3 x 16 m i Ø-V og 14 m i N-S, idet N-foden er beskåret ved anlæg vej. P-plads umiddelbart i højens V-fod. Overfladen pæn og jævn. Græsklædt i hede.	Tilstanden fin og bevares. Vær opmærksom på at højfoden ikke beskadiges ved kørsel.

Fr.nr.	Sb.nr.	Beskrivelse	Bemærkninger
	59	Ifølge Det Kulturhistoriske Centralregister har der her ligget en høj.	Intet at se.
	61	Ifølge Det Kulturhistoriske Centralregister har der her ligget en høj.	Intet at se.
	64	Ifølge Det Kulturhistoriske Centralregister har der her ligget en høj.	Intet at se.
	70 A	Ifølge Det Kulturhistoriske Centralregister har der her ligget en høj.	Intet at se.
	70 B	Ifølge Det Kulturhistoriske Centralregister har der her ligget en høj.	Intet at se.
	82	Det Kulturhistoriske Centralregister oplyser: På det militære skydeterræn er der over et ret stort område fundet tildannet flint. Opsamlingen af oldsager skete som led i den sønderjyske stenalderundersøgelse. Kapel 302. Journal 638/72	
	83	Det Kulturhistoriske Centralregister oplyser: På marken er fundet flintafslag. Opsamlingen af oldsager skete som led i den sønderjyske stenalderundersøgelse. Kapel 600. Journal 638/72	

I ”Det kulturhistoriske Centralregister”(DKC) findes oplysninger om 7 arkæologiske anlæg og lokaliteter, hvor museumslovens § 27 er aktuel. Lokaliteterne er ikke-fredede fortidsminder, men det lokale museum skal altid adviseres inden der foretages jordbearbejdning.

Alle kendte, registrerede arkæologiske fund er indføjet i kataloget ovenfor. Kataloget indeholder en stadfæstelse, frednings- og/eller sognebeskrivelsesnummer, en beskrivelse samt bemærkninger. Beliggenheden er endvidere indtegnet på kortbilag 2 bagerst i denne plan.

Endvidere gælder, at sten- og jorddiger på statsejede arealer er at betragte som fredede fortidsminder, beskyttet efter museumslovens. Der er ikke konstateret diger på terrænet.

Museumsloven administreres af Kulturarvstyrelsen, bortset fra §29a om sten- og jorddiger, som administreres af amtsrådet indtil 1. januar 2007. Desuden er det amtet der fører tilsyn med overholdelse af bestemmelserne til bevaring af sten- og jorddiger og fortidsminder.

Øvrige oplysninger om arkæologiske registreringer findes på: www.dkonline.dk

Ovenfor hedeareal med gravhøje og nedenfor hede-/overdrevsareal der afgræsses.

5 Nuværende anvendelse af Ålbæk Skydeterræn

Ålbæk Skydeterræn er organisatorisk underlagt Hjemmeværnskommandoen og administreres af Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland.

5.1 Skydeterrænets militære anvendelse og faciliteter

Skydeterrænet er godkendt til skarpskydning under de skydende enheders egen sikkerhed, hvilket vil sige, at der i forbindelse med skydninger oprettes midlertidige baner og udarbejdes farekalker samt midlertidig instruks for den enkelte banes brug. Den for skydningen ansvarlige chef har ansvaret for, at banerne er oprettet (inkl. farekalke & instruks) og at skydningerne efterfølgende gennemføres jf. de herfor gældende bestemmelser.
Der er p.t. én fast oprettet bane, benævnt *FELTBANE*, med standplads beliggende umiddelbart nordøst for skivehuset, og et tilhørende baneareal med faste dækningsanlæg for SAAB-rejsere (betongrave) placeret i vestlig retning.
Skydeterrænets ydergrænsen er afmærket med gul/sorte pæle, og det maksimalt opnåelige fareområde er afmærket med fare/advarselstavler med henvisning til en hejst ballon (undertavlerne er tekstet på dansk, engelsk og tysk). Yderligere er der enkelte steder suppleret med gul/sort kædeafspærring (opholdsområde, indfaldsveje, m.m.).
Under skydningerne er der hejst en ballon, og fareområdet overvåges af den enkelte banekommandør samt 2 poster placeret på henholdsvis den sydlige og den nordlige grænse på højde med strandkantens start, således disse 2 poster holder fastlandet, stranden, og vandarealet(vadehavet) under observation. Der er under skydningen oprettet radioforbindelse mellem sikkerhedsleder, sikkerhedskontor, banekommandører og posterne.
Under gennemførelse af skydning tilstræbes, at vejen/sporet der fører ind til terrænet (Skydebanevej) og videre forbi den nuværende P-plads, vest om ballonmasten og derfra i nordlig retning mod Hjerpsted, holdes åben for trafik.

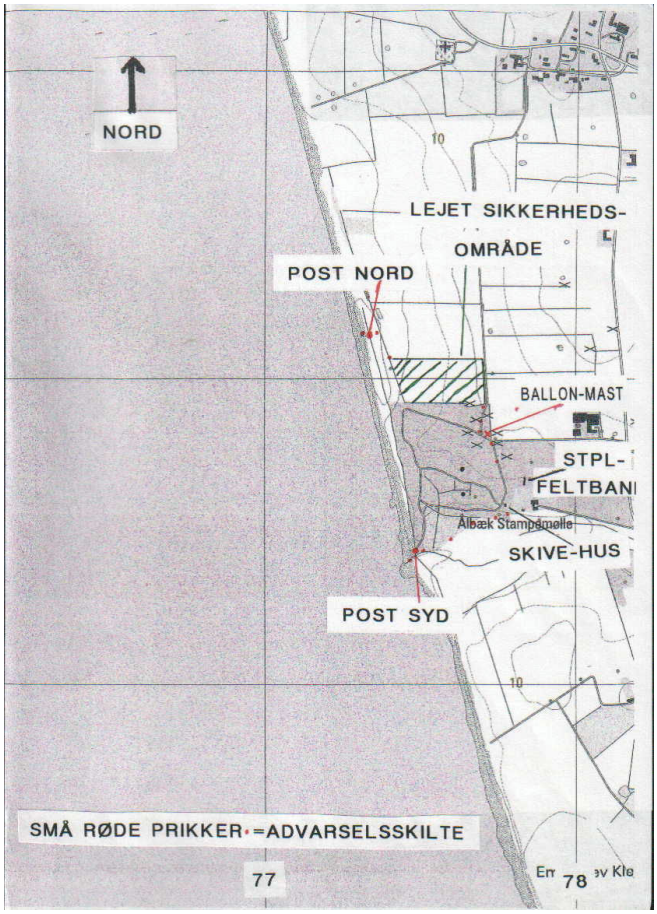

5.2 Miljøgodkendelse og skydedage

Miljøgodkendelsen af Ålbæk Skydeterræn (443) giver en årlig mulighed for at gennemføre skydninger på 34 hverdage (0700 – 1800) og 23 weekenddage (lørdage eller søndage kl. 0700 – 1800). For tiden er der ikke mulighed for gennemførelse af mørkeskydninger.
Friholdt for skydninger er følgende:

- 29 hele weekends
- Påskedagene (Palmesøndag til 2. Påskedag)
- Pinsedagene (lørdag – mandag)
- St. Bededagsweekenden (fredag – søndag)
- Kr. Himmelfart (torsdag – søndag)
- Perioden 01 juli – 15 august

Skydning vil normalt ikke forekomme i månederne december og januar.

5.3 Følgende våben og ammunitionstyper anvendes

- Håndvåben indtil 12,7 MM m. gængse ammunitionstyper inkl. lysspor
- 84 MM dysekanon med 7,62 MM instruktionsgevær inkl. lydmarkør samt 84 MM øvelsesgranatpatron (gipsgranat).
- 84 MM panserværnsvåben med 9 MM instruktionsgevær inkl. lydmarkør
- 40 MM granatkaster med gængse ammunitionstyper
- Diverse lyd- og lysmidler (kanonslag, alarmminer m.m.)

Der er i miljøgodkendelsen givet mulighed for at gennemføre sprængninger med ladninger på op til 15 kg samt håndgranatkast, hvilket dog ikke vil blive aktuelt.

Der vil ligeledes kunne forekomme skydninger med jagtrifler samt haglgeværer.

5.4 Skydninger der gennemføres / ønskes gennemført er som følger

- Almene enkeltmands instruktionsskydninger på afstande op 200 meter (på en bane der matcher en almindelig traditionel skydebane.
- Feltskydninger for enkeltmand mod selvmarkerende skivemateriel (SAAB) eller mod udhuggede figurer.
- Dele af instruktionsskydning program A + B for 84 MM dysekanon med skudafstande op til ca. 400 meter.
- Dele af instruktionsskydning program A + B for 84 MM panserværnsvåben med skudafstande op til 200 meter.
- Skydning for enkeltmand på reaktionsbane der honorerer kravene til fremtidig basisuddannelse.
- Skydning for enkeltmand på feltbane der honorerer kravene til fremtidig basisuddannelse.
- Skydninger der indgår i uddannelsen på 40 MM granatkaster, såvel den grundlæggende som den videregående skydeuddannelse.
- Enhedsskydninger på gruppe- og delingsniveau. Skydningerne skal honorere kravet til såvel offensiv- som defensiv indsættelse i forhold til et ”objekt”. Yderligere skal der kunne gennemføres samlet- eller delt frigørelse og tilbagegang (under egen- eller nabostøtte.

På længere sigt vil det være ønskeligt at kunne gennemføre skydninger mod bevægeligt mål.

5.5 Civile brugere

Lokale jagtforeninger mm. bruger ligeledes skydeterrænet i forbindelse med træning og uddannelse i skydning.

Der er i 2005 ved at blive indlagt el på Ålbæk Skydeterræn

6 Hjemmeværnets nuværende drift og pleje af terrænet

6.1 Generelt

Skydeterrænet har siden 2003 været forvaltet og administreret af Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland. Før 2003 blev det brugt i forbindelse med Tønder Kaserne.

6.2 Terrænvedligeholdelse

Siden hjemmeværnet har overtaget arealet er der foretaget forskellig plejetiltag. Medio 2005 er status følgende. Heden er blevet slået på arealet, hvor feltskydebanen er. Et levende hegn er ryddet i nord mellem hedearealet og det lejede sikkerhedsareal. Hedearealet i øst med folden afgræsses af heste. Krat i skydeterrænets sydvestlige hjørne er nedskåret og fjernet. Skyde områdets ydergrænse er gennemgået og markeret med sort/gule pæle. Skydehuset er nymalet. Der er opsat en ny mast til ballonen. Der er ved at blive indlagt strøm til skydeterrænet.

6.3 Jagt og Vildtpleje

Der foretages ingen vildtpleje udover plejen af skydeterrænets naturtyper.

Skiveskuret "morfars hus" er nymalet.

7 Hidtidige regler for offentlighedens adgang

Offentlighedens adgang til skydeterrænet fremgår blandt andet af landskabsfredningen for området fra 1982,

”Almenheden har adgang til området i henhold til naturfredningslovens bestemmelser, herunder til stranden ad vejen, der danner den nordlige fredningsgrænse samt ad Skiffervej og i skydefri perioder over skydeterrænet.”

Hærhjemmeværnsdistriktet Sønderjylland har en åben holdning overfor rekreativ anvendelse. Således har skydeterrænet være tilgængelig for offentligheden til rekreative formål efter aftale med Hærhjemmeværnsdistriktet.

Følgende perioder er bestemt som aktivitetsfrie perioder:

- 29 weekends
- Påske (Palmesøndag til 2. Påskedag)
- Pinse (Lørdag – mandag)
- St. Bededag (fredag – søndag)
- Kristi himmelfartsdag (torsdag – søndag)
- Sommerferie (1. juli – 15. august)
- Jul – nytår (ca. fra 20. december til 2. januar)
- Skydning forekommer normalt ikke i december og januar

Weekends defineres som omfattende perioden fra fredag kl. 22 til mandag kl. 7. Ovennævnte opgørelse udviser antal enkeltdage, eksempelvis en lørdag eller en søndag. Det tilstræbes at samle aktiviteterne på færrest mulige weekends.

Ved Stampemøllevej hvor Skydebanevej fører ind på skydeområdet er der endvidere henvisning til badestrand, som kan nås til fods fra P-pladsen midt i skydeterrænet.

Ved P-pladsen er der endvidere opsat en skraldespand, som hjemmeværnet passer.

I bilag bagerst er forslag til fremtidigt ordensreglement for offentlighedens adgang.

Veje i området er lukkede med kæder og der er opsat advarselsskilte

8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

8.1 Generel lovpraksis for hjemmeværnets arealer

De gældende regler for benyttelsen af offentligt ejede arealer er som hovedregel ligeledes gældende for benyttelsen af hjemmeværnets arealer. Der gælder dog tillige for anvendelsen af hjemmeværnets arealer, at det skal være muligt for hjemmeværnet at gennemføre den nødvendige uddannelse af danske soldater. I det omfang hjemmeværnets benyttelse af arealerne til uddannelses- og øvelsesvirksomhed kan gennemføres, og sikkerhedsmæssige hensyn ikke taler imod, skal offentlighedens adgangsmuligheder til hjemmeværnets arealer søges tilgodeset under hensyntagen til den nødvendige beskyttelse af naturen.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (Hjemmeværnet og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved amt og kommune, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.
I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Ålbæk Skydeterræn. Udover de nævnte, findes der et antal love og bekendtgørelser, som regulerer forhold i det åbne land, f.eks. bekendtgørelsen vedrørende anvendelse af slam, spildevand og kompost til jordbrugsformål.

8.2 Status som internationalt naturbeskyttelsesområde, Natura 2000

En del af Vadehavet incl. skydeterrænets strandbred og klit er udpeget som Habitatområde nr. H78 : Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde.

Ligeledes er Vadehavet incl. skydeterrænets strandbred og klit er udpeget som Habitatområde, Ramsar og EF-Fuglebeskyttelsesområde nr. 57: Vadehavet.

Området er hermed en del af et sammenhængende netværk af naturbeskyttelsesområder kaldet *Natura 2000*, der skal sikre en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter som er særligt truede, sårbare, sjældne eller beskyttelseskrævende i øvrigt på europæisk plan.

Klitrækken mod Vadehavet er en Natura 2000 habitattype, 2120 – Sandklitter i kystbæltet med sandhjælme. Habitattypen beskrives på følgende måde:

Klitter hvorfra der fortsat sker en fygning af sand på grund af et sparsomt dække af vegetation. Ofte er det de yderste rækker af klitter langs kysterne med en typisk bevoksning af hjælme og marehalm, men også vandremiler, der udgår herfra, hører ind under naturtypen. Den konstante sandflugt fører til, at der aflejres sandtunger i læsiden, som gør klitten lys at se på og giver den navnet hvide klit. Typiske arter for naturtypen er snadhjælme, strandmandstro, strandsnerle og marehalm.

Klitterne på skydeterrænet består af en enkelt række klitter, hvor der er registreret både hjælme og marehalm.

Selve strandbredden ud mod Vadehavet er ikke en Natura 2000 habitattype. Forlandet og vaden er Natura 2000 habitattyper, men behandles ikke i denne plan da de ligger udenfor skydeterrænets areal.

Det skal endvidere vurderes om udpegningsgrundlaget for de arter af fuglene der har strand, forland, vade eller klit som levested forstyrres af planens tiltag.

De områder der er tale om er i god og sund naturtilstand og en gennemførsel af drifts- og plejeplanen for Ålbæk Skydeterræn vurderes ikke at medføre ændringer og påvirkninger af de naturtyper og arter, der er med i udpegningsgrundlaget.

Fuglebeskyttelsesområde

EF-fuglebeskyttelsesdirektiv (rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979) skal søge at beskytte de fuglearter, der naturligt hører hjemme på medlemslandenes territorium, blandt andet ved at forhindre forringelser og forurening af fuglenes levesteder.
EF-fuglebeskyttelsesområder er udpegede områder, der er væsentlige som levesteder for de arter af fugle, der er optaget på bilag I til rådets direktiv af 2. april 1979 samt områder, der er væsentlige for trækfugle – herunder specielt vådområder af international betydning.
Med direktivet er der pålagt Danmark forpligtelser til at beskytte disse områder på en sådan måde, at de forsat kan tjene som levesteder for de pågældende fuglearter. Endvidere er der en generel forpligtelse til at undgå forurening og forringelse af de nævnte områder.

EF habitatområde

EF-habitatdirektivet (rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992) skal søge at bevare, beskytte og forbedre kvaliteten af miljøet, herunder bevare naturtyperne samt vilde dyr og planter.

EF-habitatområder er betegnelsen for områder, der er udpeget på baggrund af de naturtyper, der er beskrevet af EU-kommissionen, hvor fællesskabet har et særligt bevaringsansvar.
Med direktivet er der en forpligtigelse til at sikre opretholdelsen af en *gunstig bevaringsstatus* for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for.

EF-habitatdirektivets (Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter) beskyttelsesbestemmelser sigter mod beskyttelse af vilde flora- og faunahabitater i medlemslandene. Direktivet fastsætter bestemmelser for administrationen af habitatområderne - bestemmelser som også gælder for fuglebeskyttelsesområderne. Disse bestemmelser er bindende for myndighederne. Statslige myndigheder er direkte forpligtet af direktiverne på de områder, hvor myndighederne er tillagt kompetence efter national lovgivning. Tilsvarende gælder i de tilfælde, hvor statslige myndigheder har ejerbeføjelser på arealer, som er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde. *Statslige myndigheder er således i sager om disse områder forpligtet til at varetage de naturbeskyttelseshensyn som direktiverne tilsiger*.

Områderne skal administreres, så der ikke sker forringelser af områdets naturtyper og levestederne for arterne, eller væsentlige forstyrrelser af de arter, området er udpeget for. Derudover påhviler der en forpligtelse til på længere sigt at opretholde eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter området er udpeget for. Planens drifts- og plejeforskrifter skal medvirke til at sikre dette.

De beskyttelseshensyn der skal varetages i de internationale naturbeskyttelsesområder er i almindelighed opfyldt gennem den eksisterende lovgivning vedrørende miljø, natur, planlægning m.v. Eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse og aktiviteter som jagt og færdsel m.m. kan derfor *som udgangspunkt* fortsætte uændret. Udpegning af EF-fuglebeskyttelses- og habitatområder berører ikke eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse af ejendomme. Derimod berører de f.eks. amters eller kommuners planlægning samt aktiviteter, som kræver tilladelse efter den eksisterende lovgivning, da bekendtgørelsen om de internationale naturbeskyttelsesområder fastsætter bindende retningslinier for amternes og kommunernes administration af områderne.

Amter og kommuner skal ved behandling af ansøgninger om tilladelser og dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, planloven, råstofloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven, vandforsyningsloven eller okkerloven sikre, at en tilladelse ikke forringer de naturtyper, som er baggrunden for udpegningen eller forringer levevilkårene for de plante- og dyrearter, som områderne er udpeget for. Endvidere må der ikke gennemføres foranstaltninger, der medfører betydelig forstyrrelse af de nævnte arter. Alle nævnte loves øvrige interesser skal selvfølgelig fortsat varetages.

Miljømålsloven

Loven har bl.a. til formål at fastlægge rammerne for planlægning inden for de internationale naturbeskyttelsesområder. Af loven fremgår, at Amtsrådet skal sørge for at udarbejde en Natura 2000-plan for de internationale beskyttelsesområder efter forudgående drøftelse med de berørte statslige myndigheder.
Loven beskriver endvidere kravene til Natura 2000-planens indhold. Planerne skal dels indeholde en basisanalyse, et mål for naturtilstanden samt et indsatsprogram (beskrivelse af, hvorledes de fastsatte mål opnås). Hér er det særligt interessant, at indsatsprogrammet ikke skal omfatte offentligt ejede arealer, for hvilke, der foreligger en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden.

Det skal her gentages, at de offentlige myndigheder er direkte forpligtet af direktiverne og dermed til at leve op til direktivernes beskyttelsesniveau.

8.3 Planloven

Planloven (LBK nr. 883 af 18/08 2004) har til formål at sikre en overordnet planlægning og hensigtsmæssig udvikling i hele landet og i de enkelte amtskommuner og kommuner. Loven skal samtidig sikre at planlægningen forener de samfundsmæssige interesser og medvirke til at værne om landets natur og miljø.

Hvor den overordnede landsplanlægning varetages af *landsplandirektiver*, udstikkes retningslinier for den enkelte amtskommune. Regionplanerne må ikke stride imod landsplanmæssige interesser (landsplandirektiver). De omfatter en periode på 12 år (men revideres hvert 4. år). Regionplanerne udpeger bl.a. områder med særlig naturbeskyttelsesinteresse, beliggenhed af skovrejsningsområder, kvaliteten af vandløb og søer samt områder med drikkevandsinteresse. Det er den enkelte amtskommune, der er planlægningsmyndighed for regionplanerne.

For den enkelte kommune skal der foreligge en *kommuneplan*. Kommuneplanen fastlægger en hovedstruktur for hele kommunen og angiver de overordnede mål for udvikling og arealanvendelse i kommunen. Kommuneplanen må ikke stride imod regionplanen.

Kommunalbestyrelsen kan endvidere udarbejde *lokalplaner*. Hvor kommuneplanerne gælder for hele kommunen, gælder lokalplanerne for et enkelt område og fastlægger mere detaljeret, hvordan området skal se ud. Ifølge Planlovens § 13, stk. 2 skal der altid udarbejdes lokalplaner før der gennemføres større bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivning af bebyggelse. Afgørelsen af om der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation træffes af kommunalbestyrelsen ud fra en samlet vurdering. Opførelse af stationære kulisse-anlæg på et militært terræn i landzone er et eksempel på et anlæg, som normalt vil kræve udarbejdelse af en lokalplan.
Kommunen er planlægningsmyndighed for såvel kommuneplaner som lokalplaner.

Landzonetilladelse

I planlovens kap. 7 opdeles landet i byzoner, sommerhusområder og landzoner og begrænsninger for anvendelse i de enkelte zoneområder defineres. Skydeterrænet er beliggende i landzone. I henhold til planlovens § 35 må der ikke foretages udstykning, opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer i landzone uden tilladelse fra landzonemyndigheden (I dette tilfælde Højer Kommune).
Afgørelsen af, om zonetilladelse er påkrævet træffes af kommunen. På hjemmeværnets arealer vil etablering eller flytning af permanente, militære anlæg og opstilling af faste terrænpunkter normalt kræve zonetilladelse.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som ikke er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

8.4 Status i Sønderjylland Amts Regionplan 2005-2016

I efteråret 2005 forventes regionplan 2005-2016 endeligt vedtaget. Forslagets udpegninger for Ålbæk Skydeterræn forventes vedtaget, hvorfor forslaget er anvendt som udgangspunkt for denne plans beskrivelse af status i regionplan. Endvidere har amtet haft planen i høring efter vedtagelsen af regionplan 2005-2016.

Kystnærhedszonen

Hele skydeterrænet er omfattet af kystnærhedszonen – en ca. 3 km bred zone langs kysten. Formålet med kystnærhedszonen er, at kystlandskabet skal beskyttes og samtidig skal kunne benyttes. Kystnærhedszonen omfatter alle arealer i landzone og sommerhusområder. Zonen skal søges friholdt for bebyggelse og anlæg, som ikke er afhængig af kystnærhed. Det åbne landskab er en truet og begrænset ressource, og presset på kysterne er stort. Nye udlæg i kystzonen skal derfor begrundes – enten funktionelt eller planlægningsmæssigt – og således, at landskabs- og naturhensyn gives en høj prioritet. Der må ikke udlægges nye sommerhusområder inden for kystnærhedszonen.

Værdifulde kystlandskaber

Hele skydeterrænet ligger inden for et område udpeget som værdifuldt kystlandskab.

De værdifulde kystlandskaber skal som udgangspunkt friholdes for yderligere bebyggelse og

tekniske anlæg. Der må ikke opføres byggeri, udføres anlægsarbejder eller større beplantninger, der kan forringe kystens naturmæssige-, landskabelige-, kulturhistoriske- eller rekreative værdi.
Funktionelt begrundet byggeri og anlæg skal placeres ved eller bag eksisterende bebyggelse og udformes under særlig hensyntagen til kystlandskabet.
Eventuelt større byggeri, anlægsarbejder eller større beplantninger skal begrundes planlægningsmæssigt eller funktionelt og kræver regionplanlægning.
Byggeri, der er erhvervsmæssigt nødvendigt for landbrugs- og skovbrugsejendomme, skal som udgangspunkt opføres i tilknytning til eksisterende bygninger.
Bygninger og anlæg, herunder landbrugsbygninger, der opføres uden tilknytning til eksisterende bygninger, skal afskærmes af beplantning i nødvendigt omfang under hensyn til værdierne i det omgivende landskab.

Ved placering og udformning af byggeri og anlæg skal der tages hensyn til befolkningens adgangs- og opholdsmuligheder i de værdifulde kystlandskaber.
Landskabsformer, blotlagte geologiske profiler mv., som særligt tydeligt viser landskabets geologiske tilblivelse, skal bevares og søges holdt synlige uden skæmmende eller slørende beplantning og bebyggelse.

Strandbeskyttelseslinien

Strandbeskyttelseszonen strækker sig 300 m ind i landet fra strandlinien. På Ålbæk Skydeterræn svarer dette ca. til at området fra P-pladsen og ud mod Vadehavet er beskyttet. På kyststrækninger og strandbredder, der ligger inden for naturbeskyttelseslovens 300 m's strandbeskyttelseslinie, skal der udvises særlig tilbageholdenhed med en mere intensiv arealanvendelse.

Biologisk korridorer

I forbindelse med de biologiske korridorer må ændringer i arealanvendelsen, bl.a. etablering af nye større anlæg ikke i væsentlig grad forringe dyre- og plantelivets spredningsmuligheder. Ved anlæg eller ombygning af veje, jernbaner og lignende, der afskærer en biologisk korridor på en måde, som i væsentlig grad vil påvirke dyrenes spredningsmuligheder, skal der etableres faunapassager.

Naturområde

I naturområderne skal der tages afgørende hensyn til naturværdierne. Ændringer af arealanvendelsen som forringer kvaliteten og størrelsen af naturområder, kræver regionplanlægning.

Værdifuldt kulturmiljøområde

Skydeterrænet ligger inden for et værdifuldt kulturmiljøområder med udgangspunkt i Hjerpsted. Indenfor værdifulde kulturmiljøområder må bevaringsinteresserne ikke tilsidesættes.
Etablering af nye anlæg, ny bebyggelse og andre indgreb, der i væsentlig grad vil forringe oplevelsen eller kvaliteten af bevaringsinteresserne, må ikke finde sted i disse områder. Samspillet mellem kultursporene, naturgrundlaget og det omgivne landskab må ikke sløres eller ødelægges.

Når der udarbejdes lokalplan inden for et værdifuldt kulturmiljø eller dele heraf, skal lokalplanbestemmelserne sikre de pågældende bevaringsværdier.

Områder hvor skovrejsning er uønsket

Skydeterrænet, bortset fra bevoksningen med Rødel og tilstødende område nordfor, hvor der tidligere har stået Rødgran, er udpeget som område hvor skovrejsning er uønsket. Skovrejsning er ikke ønskelig af hensyn til områdernes nuværende natur-, kultur og landskabsværdier.

8.5 Kommuneplanlægning

I Højer Kommuneplan 1998 – 2010 er skydeterrænet udpeget som del af et større naturområde. Den overordnede målsætning, der ligger bag disse bestemmelser, er at "naturens biologiske mangfoldighed skal sikres og forøges ved at levesteder og spredningsmuligheder for vilde dyr og planter bevares og forbedres."

Ud over ovenstående er skydeterrænet beskrevet i forbindelse med støjkonsekvenszoner, som ikke indgår i nærværende plan.

8.6 Naturbeskyttelsesloven

Naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 884 af 18/08 2004) skal medvirke til at værne landets natur og miljø så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper, beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer, samt offentlighedens adgang.

Beskyttede naturtyper m.v.

Naturbeskyttelseslovens (NBL) indeholder en række bestemmelser om beskyttelse af naturtyper. Det drejer sig om:

- Søer, vandløb, heder, moser, strandenge, ferske enge og biologiske overdrev (NBL. §3)
- Sten og jorddiger (her er det dog i dag Museumslovens §29a der gælder)
- Klitfredede arealer (NBL §§8-11)

I det følgende gives en kort beskrivelse af, hvilke restriktioner, der gælder for de beskyttede naturtyper, der forefindes på Skydeterræn. Der henvises i øvrigt til siderne 20-53 i Skov- og Naturstyrelsens “Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper”, fra 1993.

Moser, heder, strandenge, strandsumpe og lignende samt ferske enge og overdrev

Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af moser, heder, strandenge, strandsumpe og lignende samt ferske enge og overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med søer er større end 2500 m^2 i sammenhængende areal. Det skal her bemærkes, at sædvanlig pleje af arealerne i form af slåning, græsning eller lignende ikke strider mod denne bestemmelse.
Med ændringen af loven i 2004 slås det fast, at den beskyttede naturtype ”overdrev” fremover defineres som såkaldte ”biologiske overdrev”, dvs. at det er områdets botaniske kvalitet, der

er afgørende for, om området kategoriseres som overdrev, og ikke dets kulturhistorie, dvs. tidligere driftshistorie.
Små biotoper, der er mindre end 2500 m², er i øvrigt omfattet af beskyttelsesordningen, hvis de støder op til eller indgår i arealer med andre beskyttede naturtyper, og det samlede areal er 2500 m² eller derover.

Bygge- og beskyttelseslinier

Udover ovennævnte naturtype-beskyttelse fastsætter naturbeskyttelsesloven beskyttelseslinier for en række markante landskabselementer:

- Strande (NBL §15)
- Søer og åer (NBL §16)
- Skove (NBL §17)
- Fortidsminder (NBL §18)
- Kirker (NBL §19)

Beskyttelseslinierne administreres af amtet. Nedenstående er beskrevet de beskyttelseslinier som findes på Skydeterræn.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens § 3, set i forhold til forsvarets anvendelse af øvelsespladser og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 4.

Strandbeskyttelseslinien

Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder og kyststrækninger, som ligger inden for kystbeskyttelseszonen på 300 m. Beskyttelseslinien var tidligere 100 m men med **lov nr. 439 af 1. juni 1994** om ændring af lov om planlægning og lov om naturbeskyttelse (Beskyttelse af kystområderne) blev Naturbeskyttelseslovens klitfrednings- og strandbeskyttelseslinie, jf. §§ 8 og 15, udvidet fra 100 m til 300 m.
Bestående forsvarsanlæg er undtaget fra denne beskyttelseslinie ifølge § 15, stk. 2, 4.

Fortidsminder: Sten- og jorddiger

Der må ikke foretages ændringer i sten- og jorddiger og lignende. Diger der er indtegnet på Geodætisk Instituts kort i mål 1:25.000 fra før 1/7-1992 er omfattet af beskyttelsen.

Fra 1. august 2001 er den generelle beskyttelse af sten- og jorddiger udvidet til også at gælde for:

- alle stendiger
- alle offentligt ejede diger
- alle diger på og ved beskyttede naturtyper som enge, overdrev, heder o.lign. - uanset om de er vist på de trykte kort eller ej.

Fortidsminder og beskyttelseslinier

Synlige eller tinglyste fortidsminder er fredet i medfør af Museumslovens § 29e. Dette betyder, at der ikke må foretages ændringer i tilstanden af fortidsminderne. Ifølge lovens § 29f må der på fortidsminder og inden for en afstand af 2 meter ikke foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Der må heller ikke anvendes metaldetektor. I Naturbeslyttlseslovenslovens § 18 står der herudover, at der ikke må foretages ændring i

tilstanden af arealet inden for 100 meter fra fortidsminder, der er beskyttet efter bestemmelserne i Museumsloven. Der ikke må ikke etableres hegn, placeres campingvogne og lignende. Forbudet gælder dog ikke for 1) landbrugsmæssig drift bortset fra tilplantning, 2) gentilplantning af skovarealer, der ligger uden for 2-meterzonen, 3) beplantning i eksisterende haver samt 4) sædvanlig hegning på jordbrugsejendomme. Naturbeskyttelseslovens § 18 administreres indtil 1. januar 2007 af amtet.

Særlige retningslinier for administration af naturbeskyttelsesloven på hjemmeværnets arealer

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i Naturbeskyttelseslovens § 3 set i forhold til hjemmeværnets anvendelse af Skydeterræn og skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 4.

8.7 Offentlighedens adgang til hjemmeværnets arealer

I forbindelse med spørgsmålet om offentlighedens adgang til hjemmeværnets arealer skal der henvises til **lov nr. 336 af 6/6-1991** ”om forbud mod ophold på og færdsel gennem hjemmeværnets skydeområder og andre militære områder”, hvorved Forsvarsministeren kan fastsætte forbud mod færdsel. Til loven findes bekendtgørelse nr. 64 af 30. januar 2002: ”Bekendtgørelse om forbud mod ophold på og færdsel gennem hjemmeværnets skydeområder og andre militære områder”
Fra bekendtgørelsens § 1, stk. 2 fremgår det bl.a., at offentlighedens adgang: ”…dog tilgodeses, når hensynet til sikkerhed samt uddannelses- og øvelsesvirksomhed tillader dette. Bestemmelser om offentlighedens adgang til det enkelte øvelsesområde skal fremgå af drifts- og plejeplanen, ordensreglementet samt af afspærringsforanstaltningerne, herunder tilkendegivelser ved forbudstavler.”

8.8 Plejepligt af beskyttede naturtyper og fortidsminder

Det forudsættes, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand (Naturbeskyttelsesloven § 52). Det bemærkes, at amtskommunerne i forbindelse med udøvelse af tilsynet i medfør af Naturbeskyttelsesloven § 73 kan gøre statslige arealforvaltende myndigheder opmærksom på eventuel manglende pleje.

Plejepligten indebærer, at den pågældende myndighed har ansvaret for, at de pågældende områder ikke varigt skifter karakter. Dette opnås ved fra tid til anden at fjerne f.eks. selvsåede træer fra hede- eller engarealer.

Plejepligten omfatter bestemmelserne om beskyttede naturtyper og sten- og jorddiger i lovens § 3- 4 og om fortidsminder i § 12-13. Plejepligten gælder dog ikke for vandløb og søer.

8.9 Museumsloven

Arkæologiske anlæg (i loven benævnt ”jordfaste fortidsminder”), herunder grave, gravpladser, bopladser, ruiner m.v., som ikke er fredet efter Naturbeskyttelsesloven, er beskyttet af museumslovens § 26. Loven omfatter også eventuelle fortidsminder, der endnu

ikke er registreret, men som f.eks. kommer til syne ved jordarbejder. Loven administreres af Kulturarvstyrelsen.
Findes der under jordarbejder fortidsminder, eller en for den pågældende lokalitet usædvanlig naturhistorisk naturgenstand, som er beskyttet efter museumsloven, skal arbejdet straks standses og fundet anmeldes til Haderslev Museum. Museet beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte eller om det eventuelt skal indstilles, indtil der er foretaget en undersøgelse. Varetagelse af de arkæologiske interesser sker i et samarbejde mellem Hærhjemmeværnsdistriktet og Kulturarvstyrelsen ved Haderslev Museum.
Det skal nævnes, at bestemmelsen omkring nærmere undersøgelser af usædvanlige naturhistoriske naturgenstande forventes anvendt yderst sjældent.

8.10 Skovloven

Skovloven (LBK nr. 453 af 09/06/2004) har til formål at bevare og værne landets skove og hertil forøge skovarealet. Skovloven omfatter fredskovspligtige arealer som er:

1) Arealer, som miljøministeren har besluttet skal være fredskovspligtige.
2) Arealer, der i matriklen eller tingbogen er noteret som majoratsskov.
3) Arealer med skov, der ejes eller erhverves af stat, kommuner eller folkekirke, arealer, der ejes af disse, og hvor skov etableres eller indfinder sig, samt tilhørende arealer uden træbevoksning

De træbevoksede arealer på Ålbæk Skydeterræn er fredskov, dvs. elleskoven i syd.

Loven har også til formål at fremme bæredygtig drift af landets skove. Bæredygtig drift betyder inddragelse af såvel økonomiske som økologiske og sociale værdier. Det enkelte fredskovspligtige areal skal administreres ud fra en helhedsbetragtning hvor det tilstræbes at:
1) fremme opbygningen af robuste skove,
2) sikre skovens produktion,
3) bevare og øge skovenes biologiske mangfoldighed og
4) sikre, at hensynet til landskab, naturhistorie, kulturhistorie, miljøbeskyttelse og friluftsliv kan tilgodeses.

I offentligt ejede skove skal der lægges særlig vægt på de hensyn, der er nævnt i ovenstående punkt 3 og 4.

Fredskovspligtige arealer skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne sluttet skov af højstammede træer. Der er dog mulighed for at anvende op til 10 pct. af det enkelte fredskovspligtige areal (den enkelte skov) til skovgræsning eller stævningsdrift. Andre 10 pct. kan lægges ud til juletræer og pyntegrønt i kort omdrift og endelig kan 10 pct. lægges ud som åbne naturarealer.

Der må ikke opføres bygninger, etableres anlæg, gennemføres terrænændringer eller anbringes affald. Der må dog opføres byggeri, etableres anlæg eller gennemføres terrænændringer, som er nødvendigt for driften, herunder arbejdsskure på op til 10 m^2 i skove på over 20 ha, hvor der ikke er andet driftsbyggeri. Der må endvidere opføres. spejderhytter, skovbørnehaver og lignende byggeri, der særligt tilgodeser børns og unges

friluftsliv. Der kan gives dispensation til andre former for byggeri mv., men praksis er meget restriktiv.

Sammenhængende fredskovspligtige arealer må ikke udstykkes hvis delene er under en vis størrelse, dvs. 50 ha på gode jorder stigende til 200 – 300 ha på ringere jorder.

Findes der skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i de internationale naturbeskyttelsesområder skal der udarbejdes en Natura 2000-skovplan, som beskytter naturtyper og levesteder for arter m.v.

For Ålbæk Skydeterræn administreres Skovloven under hensyntagen til, at skovområderne anvendes til militære formål. Skov- og Naturstyrelsen ved Lindet Statsskovdistrikt er skovlovsmyndighed for skovområderne på skydeterrænet.

8.11 Fredning af arealer på Ålbæk Skydeterræn

Skydeterrænet indgår i en landskabsfredning Reg. Nr. 02792.010 af 18. marts 1982.

Landskabsfredningen strækker sig langs kysten fra Koldby i nord til ca. 250 m syd for skydeterrænet. Omkring skydeterrænet strækker fredningen sig fra strandbredden ind mod Tingdal Plantage således at hele skydeterrænet er omfattet af arealfredningen.

Efterfølgende er nævnt det der i fredningen især har betydning for administrationen af skydeterrænet:

> Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand. (§ 1).
>
> Der må ikke ske ændring af bygningers ydre fremtræden . (§ 2a)
> Teltslagning må ikke finde sted (§ 2d).
>
> I § 2f er der specifikt for skydeterrænet nævnt følgende:
> ”Den i området allerede eksisterende skydebane tilhørende forsvaret bibeholdes. Opgives denne, genoptages sagen for det frigivne areal.
> En eventuel nødvendig udbygning af opholds- og spiserum, anlæg af standpladser og målarrangementer samt opstilling af master, båker m.v., der anvendes i sikkerhedsmæssig henseende, kan ske med fredningsnævnets tilladelse.
> Forsvaret sløjfer successivt de dækninger m.v., som ikke længere anvendes.
> Skydeterrænet er åbent for offentligheden i de skydefri perioder – af hensyn til turismen – normalt også i perioden 1. juli til 15. august. Af hensyn til klitternes bevarelse er forsvarets bomme ved adgangsdveje låste i de skydefri perioder, således at adgang til området kun kan ske til fods fra den eksisterende parkeringsplads.
> Lodsejere, der benytter den nordlige vej som adgangsvej til deres marker, kan af forsvaret få udleveret en nøgle til bomlåsen.”
>
> I § 4 der omhandler Arealernes drift og pleje er nævnt følgende der har relevans for skydeterrænet:
> - ”…udyrkede arealer må ikke opdyrkes.” (§ 4a)
> - ”…arealer må ikke tilplantes med træer og buske.” (§ 4b)
> - ”Forurening af naturen ved henlæggelse eller anbringelse af affald eller lignende må ikke finde sted.” (§ 4c).
> - ”De stedlige fredningsmyndigheder har ret til – efter forudgående meddelelse til ejeren og uden udgift for denne – at foretage landskabspleje, herunder f.eks. fjerne selvsåede træer og buske. (§ 4d).
>
> ”Åløb må ikke reguleres eller rørlægges.” (§ 5b).

I § 7 omtales offentlighedens adgang:
”Almenheden har adgang til området i henhold til naturfredningslovens bestemmelser, herunder til stranden ad vejen, der danner den nordlige fredningsgrænse samt ad Skiffervej og i skydefri perioder over skydeterrænet.”
”Fredningen er ikke til hinder for, at fredningsmyndighederne i det fredede område etablerer opholdspladser, skiltning og opsætter toiletter, affaldskurve m.v. af hensyn til offentlighedens færdsel og ophold i området, når projektet hertil på forhånd er godkendt af fredningsnævnet.”

8.12 Pilotprojekt Nationalpark Vadehavet.

Pilotprojekt Nationalpark Vadehavet har i rapporten Natur i vadehavsområdet – beskrivelse af nuværende og potentielle naturværdier en område afgrænsning der indeholder skydeterrænet. Selve skydeterrænet er ikke nævnt i rapporten. I afsnittet der omhandler heder er nævnt følgende ”Endelig findes et mindre klithedeareal ved Ålbæk, lidt nord for Højer.”

8.13 Vildtpleje

Der foregår ingen vildtpleje på Ålbæk Skydeterræn udover pleje af naturen på skydeterrænet. Der findes således ingen vildtagre på skydeterrænet.

Vildtplejen på hjemmeværnets arealer gennemføres efter samme regler, som gælder for det øvrige forsvar (FKOBST 610-1) og for Skov- og Naturstyrelsens arealer. Heraf fremgår blandt andet:

I den udstrækning den militære brug gør det muligt, skal arealerne til enhver tid fremtræde som fristeder for den danske fauna. Vildtplejen skal være en integreret del af drifts- og plejeplanen og primært baseres på områdets egen naturlige balance.

Generelt gælder følgende vedrørende jagt:
- Eventuelle vildtagre placeres uden for fredskov og beskyttede naturområder og i overensstemmelse med drifts- og plejeplanens bestemmelser
- Gødskning af vildtagre begrænses i overensstemmelse med Skov- og Naturstyrelsens politik for landbrugsarealer til maksimalt 80 % af normal kvælstofnorm fastsat af Direktoratet for Fødevareerhverv for de pågældende afgrøder.
- Fældefangst må kun foregå af vildtarter, som er omfattet af lov om mark- og vejfred, dvs. primært mink.

Der må ikke:
- gennemføres opdræt og udsætning til afskydning
- foregå fodring af andefugle i og ved vandhuller og vådområder.
- skydes fuglevildt på pladser, hvor der fodres i jagtsæsonen
- drives jagt på vandfugle (gæs, ænder, vadefugle (minus skovsneppe), blishøne og måger) på søer og i vådområder med åben vandflade på over 2 ha, da disse områder regnes for vigtige rastepladser for vandfugle, og derfor skal sikres fred, eller drives jagt i udpegede Ramsar-, EF-fuglebeskyttelses- og habitatområder på arter, som områderne er udpegede med henblik på at beskytte.

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

9 Hjemmeværnets fremtidige behov og ønsker

Ved brev af 15. juni 2005 har Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland fremsendt ønsker til den fremtidige indretning og brug af skydeterrænet.

9.1 Fremtidig brug

Skydeterrænet ønskes anvendt til gennemførelse af den skydemæssige del af hjemmeværnets lovpligtige uddannelse, hvor vægten lægges på basisuddannelse, bevogtningsuddannelse, uddannelse af hjemmeværnets indsatsstyrke med skydninger op til delingsværdi (ca. 30 mand), samt gennemførelse af konkurrencer og stævner. For øvrige militære enheder lægges vægten på gennemførelse af basisuddannelsen og for civile brugere tages der højde for politiets, jagtforeninger, samt redningsinstansers behov.

9.2 Ønsker til fremtidig indretning

Man vil gerne fremtidssikre de skydemæssige muligheder i terrænet ved at opgradere skydeterrænet. Man er klar over, at der i forbindelse med de ønskede ændringer og tiltag vil være en forholdsvis stor arbejdsmæssig belastning i området, men at det på længere sigt er ønsket at bevare naturen mest og bedst muligt. Ønsket om at der udmåles og afsættes faste baner, er for at højne sikkerheden, og samtidig minimere arbejdet med klargøring til, og oprydning efter en skydeperiode.

Alle faste markeringer samt dækning til SAAB-rejsere vil blive afsat og opbygget ved brug af naturvenlige materialer.

Den permanente standplads, incl. kulisser, er en nødvendighed for at kunne gennemføre traditionelle skydninger, hvorfor standpladsen er placeret i forhold til skiveskuret. Denne placering er valgt for at skæmme området mindst muligt.

Holdere for traditionelt skivemateriel, samt højre- og venstrebegrænsningspile, vil blive opsat og nedtaget fra gang til gang.

9.3 Fremtidig behov og ønsker til terræn

- Skiveskuret renoveres, der indlægges el samt bygges 2 toiletter. Der bygges et rum til opladning af batterier, samt tilsikres en opbevaringskapacitet for ca. 100 infanteri-rejsere og 6 kampvognsrejsere. Yderligere skal der være plads til diverse traditionelle skiver, standpladsflag, brandslukningsudstyr m.m.
  Rummene med vinduer og døre mod vest & nord udbygges med skydeskår/stillinger således huset kan indgå som stillingsområde i f. m. enhedsskydning.
- For at honorere bestemmelserne for skydebaner med fareområde over vand, skal der opstilles en mast med blinklampe (kan være sammenfaldende med ballonmasten).

- Ny P-plads etableres ved Skydebanevej, på det areal der p.t. afgræsses (nuværende P-plads slettes).
- Gangsti etableres fra ny P-plads, gående øst om nuværende standplads for feltbanen, og videre til skiveskuret.
- Hjulsporene fra skiveskuret til henholdsvis post syd- og nord, gøres mobile for vejkøretøjer (VW-bus o. lign.).
- Transportvej etableres enten på højre- eller venstre side af feltbanen (til brug under opsætning / nedtagning af mål).

Bemærk:

- For at tilsikre mulighed for at skyde i usigtbart vejr, indkøbes en mobil-radar (skibsradar) og radarkonsol samt holdeplads for radarvogn etableres i tilknytning til nuværende post syd.
- For at skåne terrænet mest muligt fjernes nuværende betondækninger på feltbanen, og disse erstattes af dækninger bygget v.h.a. naturvenligt materiale (træ-lægter/stolper) suppleret med jord på samme måde opbygges andre dækninger til brug for andre baner i området.

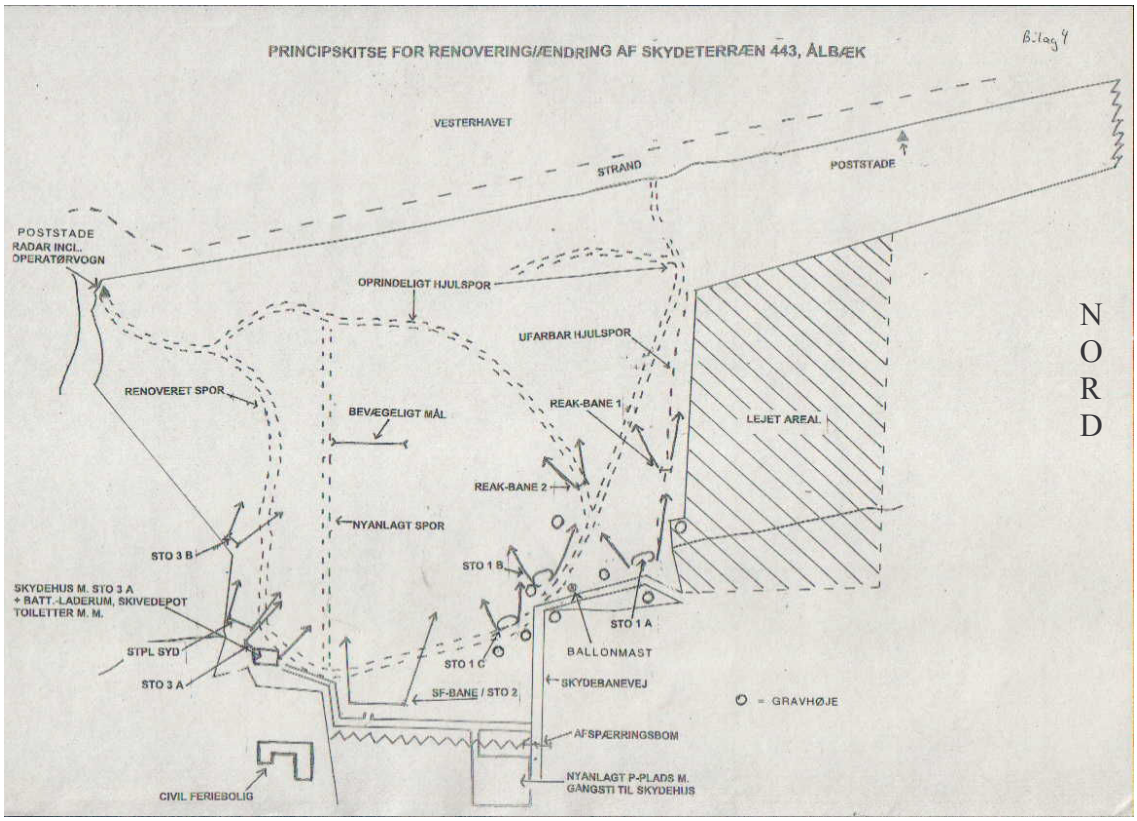

9.4 Fremtidig behov og ønsker for oprettelse af faste baner

Det fremgår af ovenstående kortbilag, hvordan skydeterrænet ønskes indrettet i fremtiden med faste baner. Her er ikke medtaget den detaljerede plan for de fremtidige ønsker.
Hovedindholdet er følgende feltbane, standplads syd og to reaktionsbaner. Herudover ønskes en modelbro på sandvejen fra nuværende P-plads og skiveskuret samt dækninger med infanteri og kampvognsrejsere.

10 Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere

Ved en skrivelse af 3. marts 2005 orienterede Skov- og Naturstyrelsen de eksterne bidragydere, bestående af Sønderjylland Amt, Højer Kommune, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Botanisk Forening, samt Danmarks Jægerforbund om, at en drifts- og plejeplanlægning for Ålbæk Skydeterræn var igangsat. Styrelsen indkaldte i den anledning eventuelle bidrag fra de pågældende myndigheder og organisationer til planlægningen. Om formålet med drifts- og plejeplanlægningen hed det, at

> *"Drifts- og plejeplanlægningen skal fastlægge retningslinierne for benyttelse, drift og pleje af terrænet og dermed sikre en tilfredsstillende opfyldelse af hjemmeværnets behov for uddannelse og træning af enheder, samtidig med at de naturbeskyttelsesmæssige, rekreative og kulturhistoriske interesser tilgodeses.*
>
> *Drifts- og plejeplanlægningen vil omfatte udarbejdelse af kort, registrering af naturtyper og flora- og faunamæssige forhold, fastlæggelse af plejebehov samt en afvejning af benyttelses- og beskyttelseshensyn.*
>
> ***Bidrag***
>
> *Et vigtigt formål med planlægningen er at tilvejebringe al relevant information om terrænet og sikre, at de til området knyttede interesser kan indgå i afvejningerne. Materiale som bør indgå i den kommende driftsplanlægning og ønsker til den kommende arealdrift, ønskes derfor oplyst."*

Endvidere hed det, at

> "*Skov- og Naturstyrelsen er opmærksom på, at amtet og kommunen ikke kan give en generel godkendelse af en kommende drifts- og plejeplan for området, men at der skal søges om tilladelse til de af planens tiltag, der vurderes at kræve en sådan. Skov- og Naturstyrelsen håber dog, at amtet og kommunen vil involvere sig i og acceptere afvejningen mellem de forskellige interesser i forbindelse med drifts- og plejeplanlægningen.*
>
> *Efter styrelsens opfattelse bør det herefter være således, at hjemmeværnet som bruger af planen kan have en berettiget forventning om, at amtet og kommunen vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen. Der tænkes her navnlig på Lov om Planlægning, Naturbeskyttelsesloven og Vandløbsloven. Tiltag som der i forbindelse med udarbejdelse af planen har været enighed om, og som kræver tilladelse, bør der således umiddelbart kunne meddeles tilladelse til. Dette er en af baggrundene for i det hele taget at iværksætte en planlægning af denne type*."

Det blev endvidere meddelt, at Skov- og Naturstyrelsen, efter modtagelse af materiale og gennemførelse af egen kortlægning og registrering af arealet, ville udarbejde et forslag til en drifts- og plejeplan. Dette planforslag vil efterfølgende blive tilsendt bidragyderne til kommentering. Styrelsen bad om, at eventuelle bidrag var fremsendt til styrelsen senest den 17. maj 2005.

Skov- og Naturstyrelsen har modtaget bidrag fra Sønderjyllands Amt, Friluftsrådet og DOF Sønderjyllands Amt. Det skal bemærkes, at Friluftsrådet er fællesrepræsentation for friluftslivet i Danmark, og som sådan sørger for at varetage såvel de tilsluttede organisationers som den almene befolknings behov for og interesser i et aktivt friluftsliv.

Bidragene er generelt set indføjet ordret.

10.1 Bidrag fra Sønderjyllands Amt, Naturafdelingen.

Amtet nævner følgende i forbindelse med drifts- og plejeplanlægning for Ålbæk Skydeterræn.

Der er en del restriktioner på arealet som drifts- og plejeplanen vil være underlagt. Det drejer sig bl.a. om:

- fredede fortidsminder og fortidsmindebeskyttelseslinier. NBL §§ 12 og 18,
- strandbeskyttelseszonen, NBL § 15,
- Hjerpstedfredningen, FN's kendelse af 18. marts 1982, OFN's stadfæstelse af 20. august 1994,
- beskyttet hede, NBL § 3, og
- nabo til internationalt naturbeskyttelsesområde "Vadehavet".

Desuden er der for arealet en del retningslinier i regionplanen som drifts og plejeplanen skal være i overensstemmelse med.

Amtet ser med velvilje på at der er og fremover bliver offentlig adgang til arealet.

Amtet er også positiv overfor en vandstandshævning på det sydlige areal som nævnt ved besigtigelsen.

Hvis der bliver tale om afgræsning, vil kreaturer måske være at foretrække frem for får. Kreaturerne lader mange urter stå som får ville have gnavet ned.

Amtet skal desuden anbefale at man bekæmper opvækst af evt. hybenroser og nåletræer.

Tingdal Plantage, Ålbæk og dens omgivelser samt skydeterrænet udgør et samlet naturområde. Amtet hilser det velkomment at der udarbejdes en drifts- og plejeplan som tilgodeser de naturmæssige, rekreative og kulturhistoriske interesser.

Ved besigtigelsen så vi at en grøft mellem skydeterrænet og det lejede sikkerhedsområde var blevet oprenset. Træer og buske var skåret ned og lagt syd for grøften, på hedeareal. En repræsentant for Forsvaret oplyste at der vil blive taget initiativ til at fjerne dette fra skydeterrænet. Under forudsætning af at det nedskårne fjernes, har amtet ingen bemærkninger hertil.

10.2 Bidrag fra Friluftsrådet ved amtsformand for Friluftsrådet i Sønderjyllands Amt Mogens E. Thomsen.

Friluftsrådet takker for denne mulighed for at komme med kommentarer til den kommende drifts- og plejeplan for Ålbæk Skydeterræn. Samtidig ønsker Friluftsrådet at takke for den fine rundvisning, som Rådet og dets medlemsorganisationer havde mulighed for at deltage i, fredag den 15. april 2005.

Overordnet ønsker Friluftsrådet at udtrykke stor tilfredshed med udarbejdelsen af drifts- og plejeplaner for de militære arealer, hvor der indarbejdes, i hvilket omfang offentligheden skal have adgang til arealerne. Arealerne er ofte af en anselig størrelse og rummer noget af den bedst bevarede natur i Danmark. Derfor har arealerne ofte en landskabelig værdi der er helt unik.

Drifts- og plejeplanernes varighed taget i betragtning mener Friluftsrådet, at det er meget vigtig at få afklaret denne adgang, så der kan sikres en fornuftig balance mellem de militære aktiviteter og offentlighedens adgang til disse naturskønne områder. Samtidig kan en større åbenhed om aktiviteterne på de militære arealer være med til at skabe en lokal forankring og forståelse

Generelle ønsker til offentlig adgang

I følgebrevet til orientering om vedtagelse af ”bekendtgørelsen om forbud mod ophold på og færdsel gennem forsvarets skydeområde” indskærpede Forsvarsministeriet, at:
”…offentligheden i videst muligt omfang bør gives adgang til forsvarets øvelsesarealer, hvis ikke de uddannelses- og sikkerhedsmæssige forhold er til hinder herfor…”.

Friluftsrådet ønsker på den baggrund generelt, at reglerne for offentligt adgang til de militære arealer udenfor øvelsestid tilpasses efter naturbeskyttelseslovens forskrifter på lige linjer med reglerne for statsskovene. Derved mener Friluftsrådet, at det skal være muligt at færdes ad veje og stier til fods, på cykel og til hest, samt yderligere i terrænet til fods.

Adgang til terrænet

Ålbæk Skydeterræn rummer i naturmæssigt, historisk, biologisk og geologisk henseende et meget spændende landskab. Området består hovedsageligt af hedeområder, og ligger ud til Vadehavet med udsigt til øerne Sild og Rømø. Hedeområderne er som naturtype interessant for både flora og fauna, og i Vadehavet kan mange rastende fugle observeres i trækperioderne. På området findes 6, 4000 år gamle, gravhøje. Der er således store rekreative, kulturhistoriske og naturmæssige interesser i området.

Generelt ønsker Friluftsrådet, at offentlighedens adgang til terrænet, under skyldig hensyntagen til militærets aktiviteter i området, er så omfangsrig som muligt, dvs. at området kun er lukket, når militære øvelser finder sted. Adgangen bør dog ske på en sådan måde at naturen ikke lider overlast.

På besigtigelsen fremgik det, at Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland allerede på nuværende tidspunkt har en god og åben publikumspolitik, der falder i god tråd med

ovenstående hensigtserklæring og Friluftsrådets ønsker. Det fremgik således at området var åbent for offentlig adgang udenfor øvelsestiden og at området er velbesøgt.

Under fremvisningen blev der fra Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland fremsat ønske om at ændre placeringen af vejen og p-pladsen mod øst, til en ny placering langs hegnet til det afgræssede areal. Friluftsrådet ønsker at støtte forslaget. I forbindelse med etablering af den nye p-plads foreslår Friluftsrådet at der opstilles en informationstavle, der fortæller om områdets flora, fauna, landskabstype, historie mm., og samtidigt informerer om reglerne for adgang til området.
Friluftsrådet foreslår samtidigt at der etableres en plads hvor der kan opstilles et par borde og bænke samt en affaldsspand.

Friluftsrådet er positive overfor de nuværende muligheder for den offentlige adgang, og håber at den positive linje kan opretholdes i fremtiden.

Pleje af området

Der blev under fremvisningen fremsat forslag om afbrænding af hedeområdet fra den faste skydeplads og ud mod Vadehavet, litra a på det udleverede kort. Afbrændingen skal sikre den lysåbne naturtype fra tilgroning, og samtidigt fjerne næringsstoffer fra området. Alternativt kan den eksisterende pleje med afslåning af området for buske og træer opretholdes

Under fremvisningen blev der endvidere drøftet muligheden for at hæve vandstanden i moserne, litra d. En hævning af vandstanden vil kunne genskabe de våde områder og bremse tilgroningen.

Mange af de våde og lysåbne områder i landskabet er i dag forsvundet, eller i fare for at forsvinde på grund af tilgroning. Disse områder indeholder stor diversitet for flora og fauna. Friluftsrådet ønsker derfor at støtte forslagene om pleje af arealerne.

Formidling

Området er velbesøgt udenfor øvelsestiderne. For at undgå at folk går forgæves opfordrer Friluftsrådet til, at der i lokalaviser og på en hjemmeside informeres om terrænets aktiviteter, så befolkningen har mulighed for at få at vide, hvornår der er åbent for færdsel i området.

Samtidig foreslår Friluftsrådet, at der udarbejdes en lille folder á la Skov- og Naturstyrelsens vandretursfoldere, der fortæller om dette smukke naturområde og dets flora og fauna. Både i en folder, på hjemmesiden og i lokalaviserne vil der samtidig være mulighed for at beskrive reglerne for færdsel i terrænet.

Rådet ser frem til modtagelsen af den kommende drifts- og plejeplan for Ålbæk Skydeterræn.

10.3 Bidrag fra DOF-Sønderjyllands Amt ved Gert Fahlberg, 6400 Sønderborg.

DOF-Sønderjylland finder det meget positivt at befolkningen og interessegruppen inddrages i udarbejdelsen af plejeplaner for militæret/hjemmeværnets øvelsesområder. Tilsvarende finder DOF-Sønderjylland de på besigtigelsen foreslåede tiltag meget positive. Hede- og moseområder bevaret som åben naturtype er som i resten af landet gået kraftigt tilbage i det sønderjydske. DOF-Sønderjylland kan derfor tilslutte sig:

- Afgræsning af den østlige del med et passende græsningstryk, der kan bevare en åben naturtype. Det kan anbefales at ophører med fodring af dyrene i folden så en næringsfattig naturtype bevares. Det anbefales endvidere, at udbindingstidspunktet bliver fastlagt under hensyntagen til fuglenes yngletid.
- At stoppe udløbet af drænet, der afvander "Moseområdet" i den sydlige del af skydeterrænet til Ålbækken – Dette synes særdeles oplagt.
- Afbrænding af lyngområderne ved skydebanen, hvilket ses som en udmærket måde til at sikre sig et åbent hedeområde.

DOF-Sønderjylland kan endvidere anbefale, at der i forbindelse med udarbejdelsen af plejeplaner afsættes flere ressourcer til statusundersøgelse, således at denne beror på mere end et enkelt besøg af kortere varighed. Ideelt bør plejeplanen endvidere følges op af en overvågning af udviklingen (resultatundersøgelse) med eventuelle justeringer.

Flot blomstrende hede på Ålbæk Skydeterræn, august 2005.

11 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier og offentlighedens adgang

11.1 Forslag til en overordnet målsætning for områdets fremtidige naturtilstand

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at bevare Ålbæk Skydeterræn, som det åbne og værdifuldt landskab det er. Landskabsfredningen af området sikrer dette, hvor balancen imellem naturtyper sikrer bedst mulige forhold for et varieret dyre og planteliv under respekt for hjemmeværnets militære anvendelse af terrænet.

Ifølge Hjemmeværnskommandoens retningslinier gives der kun dispensation til brug af pesticider på hjemmeværnets arealer, hvis det er sikkerhedsmæssigt påkrævet og kun såfremt alternative renholdelsesmetoder ikke er anvendelige. Skov- og Naturstyrelsen vurderer, at der ikke er forhold som giver grundlag for dispensation til anvendelse af pesticider på Ålbæk Skydeterræn.

Der bør ikke anvendes gødning eller anden form for jordforbedrende midler, da målet med området bør være, at der gennem kontinuerlig pleje, gradvist kan fastholdes og videreudvikles et område med hede- og fugtigbundsflora.

11.2 Gravhøjene

Gravhøjene bør også fremover plejes ved art rydde opvæksten på dem.

11.3 Heden

Her bør der foretages pleje i form af rydning af buske og opvækst. Heden slås og afbrændes for at forynge denne. Der bruges mosaik afbrænding, hvor mindre områder afbrændes af gangen. De grupper af pors, der er på hedearealet mellem gravhøjene og folden i øst, forsøges bevaret.

Det østlige hedeareal, som i dag afgræsses bør fortsætte med denne driftsform. Det bør dog sikres, at det bliver græsset uden tilskudsfodring af dyrene for at bevare området så næringsfattigt som overhovedet muligt.

11.4 Lavbundsarealerne

De lavbundede arealer, som har mosepræg er i sommeren 2005 ryddet for trævækst og der er ved at indfinde sig en flora, der er tilpasset de åbne og fugtige forhold. Mosearealerne ønskes bevaret så fugtigt som muligt. De grøfter der afvander moseområdet proppes så deres afvandende effekt udebliver. Grøfterne proppes to steder. Det første sted er hvor de tre grøfter mødes i litra d. Proppen placeres i den gren af grøftesystemet der afvander mod syd. Hvis der bliver problemer med afvanding af det område, der ligger udenfor skydeterrænet ved Stampemøllen kan, der evt. etableres en lille grøft der forbinder den østlige grøft med den sydlige. Det andet sted er en prop i den sydlige grøft tæt på udløbet til Ålbækken, dvs. i den lille elleskov.

11.5 Offentlighedens adgang

Skov- og Naturstyrelsen foreslår at offentlighedens adgang bevares, som den er i dag, hvor det er muligt i bil og med andre køretøjer, at køre frem til P-pladsen ved gravhøjene. Herfra er der adgang til fods i hele terrænet. Adgang er mulig, når der ikke er skydeøvelser og andre træningsaktiviteter i terrænet.

Ovennævnte adgang svarer til de adgangsforhold der er mulige i henhold til den fredning, som skydeterrænet er omfattet af.

Der bør ved de naturlige indfaldsveje opstilles skiltestandere, der orienterer om retningslinier for offentlighedens adgang, Dette kan klares ved ét skilt ved P-pladsen. Ligeledes bør der udarbejdes en vandretursfolder for området og gerne sammen med Tingdal Plantage, der ligger umiddelbart øst for skydeterrænet og ejes af Sønderjyllands Amt.

I Tingdal Plantage er der etableret en økobase (mobil økobase – et stort kåte telt). Med økobasen som udgangspunkt har man etableret naturundervisning. I forbindelse med naturundervisningen er man interesseret i at bruge de specielle naturtyper, der findes på skydeterrænet. Derfor foreslår Skov- og Naturstyrelsen at hjemmeværnet stille sine spændende naturtyper til rådighed for de eventuelt kommende formidlingsaktiviteter.

Ballonmast på Ålbæk Skydeterræn, hvor der hejses en kugle når skydeterrænet er lukket for offentligheden.

AFVEJNING

12 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Som sidste led i planprocessen har Hjemmeværnet og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab drøftet og foretaget afvejning af de forskellige ønsker og forslag til den fremtidige benyttelse og beskyttelse, som er beskrevet i de tre foregående kapitler. Afvejningen blev fortaget på et afvejningsmøde i Søgårdlejren, den 3. august 2005. Mødet blev afholdt mellem Hjemmeværnskommandoen, Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland, Forsvarets Bygningstjeneste og Skov- og Naturstyrelsen.

12.1 Vurdering af ønsker og forslag fra Hjemmeværnet

Opgradering af skydeterrænet, der stadig er i en idéfase, blev drøftet på afvejningsmødet. Umiddelbart vurderes det at de foreslåede ombygninger vil give en del indgreb på hedearealet. I selve etableringsfasen vil det se voldsomt ud; men efter nogle år vil hedevegetationen indfinde sig igen. Etablering af et bilfast spor igennem vådområdet findes uheldig og vil ikke kunne tiltrædes. Her må man kunne benytte de eksisterende spor over hedearealet. En flytning af den nuværende P-plads til det nordvestlig hjørne af folden ved Skydebanevej vil være uheldig, da der netop i dette område er flere orkideer. En alternativ placering bør derfor overvejes for eksempel umiddelbart vest for folden ved Skydebanevej.

12.2 Afvejning af ønsker og forslag for hedearealerne

De tre bidragsydere er alle kommet med forslag til pleje og sikring af hedearealerne. Der var på afvejningsmødet enighed om plejen af hedearealerne, der er i overensstemmelse med bidragydernes ønsker:

Det østlige hedeareal, der stort set er beliggende i folden, her fortsætter plejen ved afgræsning med husdyr. Der var endvidere enighed om at der i forbindelse med afgræsningen ikke må ske tilskudsfodring af dyrene.

Det store hedeareal mod vest, hvor bl.a. skydebanen ligger var der enighed om at det bør plejes ved en kombination af slåning og afbrænding. Man vil i først omgang se om denne plejeform er tilstrækkelig, hvis man efter en årrække finder, at der bør gøres noget andet kan det evt. blive aktuelt at afgræsse området.

Gravhøjene der alle ligger på hedearealerne bør plejes ved slåning.

12.3 Afvejning af ønsker og forslag til de åbne lavbundsarealer i syd

I forbindelse med den fremtidige drift og pleje af lavbundsarealerne i det sydvestlige hjørne af skydeterrænet var der ligeledes enighed om at følge de ideer og forslag der var fremsat af bidragyderne og Skov- og Naturstyrelsen.

Lavbundsarealet gøres mere fugtigt ved at stoppe de grøfter der afvander området. Endvidere plejes området ved nedskæring af opvækst og evt. slåning af området, hvor dette kan have en gunstig virkning for naturtypen.

12.4 Krat og anden buskagtig opvækst på skydeterrænet

Der var enighed om, at områdets åbne karakter kunne understøttes ved fjernelse af en del af den opvækst der over årene er kommet på arealet. Sommeren 2005 er det øst-vestgående levende hegn mellem heden og det lejede sikkerhedsområde fjernet. Herudover ønskes krat på hedearealerne fjernet. Der er tale om de to krat der ligger vest for folden samt krattet vest for skiveskuret. Endvidere bør krattet på vestsiden af Stampemøllevej fjernes. Når krattene er fjernet sikres der et udsyn over arealerne, som er i tråd med fredningens ånd. Krattet af bævreasp på østsiden (den smalle strimmel) af Stampemøllevej bevares, da det giver området karakter med sin markante og egnskarakteristiske profil.

12.5 Offentlighedens adgang og information til besøgende

Der var enighed om at give publikum samme adgangsmuligheder, som er for Søgårdlejren. Umiddelbart kunne man tiltræde Friluftsrådets ønsker om adgang, men måtte efterfølgende modificere disse så de svarer til den fredning skydeterrænet er omfattet af. Herved er det kun muligt at færdes til fods i terrænet, men til gengæld er det muligt at køre i bil til midten af området, P-pladsen ved oldtidshøjene. Ligeledes vil hjemmeværnet begrænse aktiviteterne på skydeterrænet mest muligt i fuglenes yngletid.

Der var enighed om, at informere mest muligt om områdets natur mm. samt adgangsreglerne, at etablere tavle med information ved P-pladsen, at overveje udarbejdelse af en eventuel folder over området, at informere om området på hjemmeværnets hjemmeside, når denne er udviklet.

Endvidere er man fra hjemmeværnets side positive overfor et samarbejde, hvor skydeterrænets naturtyper indgår i naturformidling med en forventet base i den amtslige Tingdal Plantage.

Hjemmeværnet finder det ikke praktisk muligt at etablere publikumsfaciliteter, såsom et par borde- og bænkesæt, i forbindelse med P-pladsen. Dette var et ønske fra Friluftsrådet.

12.6 Naturens udvikling på skydeterrænet

DOF's ønske om en statusundersøgelse af skydeterrænets udvikling i forhold til naturen kunne efterkommes ved at det bliver en del af en kommende revision af denne Drifts- og Plejeplan. Herudover er der for nærværende ikke planer om naturundersøgelser.

PLAN

Denne del af drifts- og plejeplanen indeholder en anvisning af, hvorledes forslagene i kap. 9, 10 og 11 samt den i kap. 12 gennemgåede afvejning kan realiseres i praksis, herunder hvordan den udmøntes i retningslinier for skydeterrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.

13 Retningslinier for fremtidig anvendelse af Ålbæk Skydeterræn

Retningslinierne skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som skydeterræn og derfor fortsat skal kunne opfylde hjemmeværnets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den forsvarsmæssige benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige, biologiske og kulturhistoriske værdier, som i drifts- og plejeplanperioden søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang, det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer hjemmeværnets brug samt er foreneligt med hensynet til de natur- og kulturmæssige værdier.

13.1 Retningslinier for pleje af heden.

De vestlige hedearealer

Ved afbrænding af heden forynges vegetationen. Hedelyngen er tilpasset til brand og dens frø spirer bedst efter opvarmning. For at sikre rumlig variation afbrændes felter i størrelsesordenen 50 gange 50 meter. Især områder med gammel lyng og revling brændes.

Hvert år brændes nye felter. Herved skabes en mosaik af hedevegetation i forskellige succesionsstadier. Den store variation giver rum for en stor biologisk mangfoldighed. Afbrænding hører til den tilbagevendende pleje. Behandlingen skal gentages på det samme areal med ca. 20 års mellemrum. Hvis ikke plejen gentages, vil lyngen efterhånden ældes og dø. I stedet vil andre arter indfinde sig og til sidst vil arealet springe i skov. Derfor tilstræbes det at alle skydeterrænets åbne arealer afbrændes én gang i løbet af planperioden.

Teknikken bag afbrændingen er:

1. For at kontrollere branden slåes et smalt bælte rundt om det område der skal brændes.
2. Herefter brændes - ligeledes af sikkerhedshensyn - et smalt bælte i læ-siden af området. En såkaldt modbrand.
3. Først nu antændes branden i vindsiden.

Afbrænding må af hensyn til brandfaren og ynglefugle mv. kun foregå i vinterhalvåret i perioden 1. oktober til 31.marts.

Pors på heden bevares ved at slå om dem så de ikke bliver brandt af.
Endvidere slås der om oldtidshøjene inden afbrænding af heden. Opvækst på selve oldtidshøjene slås og materialet skaffes om muligt væk.

De østlige hedearealer

Det hedeareal, som i dag afgræsses på det østlige hedeareal skal i fremtiden fortsætte med denne drift. I 2005 blev der afgræsset ved heste med et tilfredsstillende resultat. Det er vigtigt i forbindelse med afgræsning, at dyrene ikke tilskudsfodres, da hedearealet skal holdes så næringsfattigt som muligt. Hvis der er valgmulighed mellem forskellige græssere, da bør kvæg vælges fremfor får, da kvæget er mere skånsomme overfor mange af de urter vi med plejen gerne vil fremme.

13.2 Retningslinier for pleje af de fugtige områder i syd samt elleskoven

De lavbundede moseområder i den sydlige del af skydeterrænet, ryddes for træagtig opvækst og slås eventuelt. Det afslåede materiale fjernes om muligt fra arealet. Det grøftesystem, der afvander området, neutraliseres ved at placere et par jordfyldninger. Den ene placeres umiddelbart efter det sted, hvor de tre grøfter fra henholdsvis vest, nord og øst løber sammen. Jordfyldningen placeres i nordenden af den sydlige grøft (se kortbilag 2 bagerst i denne plan). Den anden jordfyldning placeres i den grøft, der løber til Ålbækken umiddelbart før bækken. I forbindelse med vandstandshævningen skal man være opmærksom på eventuelle negative påvirkninger af oplandet til grøftesystemet. Hvis der bliver problemer med afvanding fra Stampemøllen kan det være, at der bliver behov for at lave et ”by-pass” fra den østlige grøft til den grøft der løber videre mod syd. Tilstanden af elleskoven ved den sydlige grøfts udløb i Ålbækken følges også løbende om den bliver for fugtig. Umiddelbart er det dog vurderingen at de to propper ikke vil skabe problemer.

Elleskoven vurderes ikke at have behov for pleje i planperioden.

En forudsætning for at handlingsplanen gennemføres, er dels at der opstilles et budget over de økonomiske konsekvenser, dels at den årlige tildeling af ressourcer er i overensstemmelse med budgettet.

I det følgende er de økonomiske konsekvenser af planens implementering vurderet på baggrund af det bedst mulige skøn på planlægningstidspunktet.

Konsekvensberegningerne omfatter udelukkende de af planens aktiviteter, der ligger *ud over* den nuværende løbende drift af terrænet. Udgifter i forbindelse med den almindelige drift og vedligeholdelse af grønne områder, veje og militære anlæg samt tiltag som allerede udføres, er således ikke medtaget. Derfor indgår disse arbejdsopgaver ikke i budgetoverslaget.

13.3 Retningslinier for fjernelse af krat på skydeterrænet.

De krat der er på skydeterrænet fjernes ved nedskæring og det nedskårne materiale fjernes fra arealerne. Den kratagtige vegetation, der er ved skellet til Stampemøllen bevares dog. Fjernelse af krattene vil sikre det frie udsyn over arealerne fra Stampemøllevej i øst over heden med oldtidshøjene til Vadehavets frie vidder.

13.4 Retningslinier for offentlighedens adgang til Ålbæk Skydeterræn

Offentligheden har i dag adgang til hele skydeterrænet udenfor skydninger og anden øvelsesaktivitet. Der er adgang fra P-pladsen i vestenden af Skydebanevej ved oldtidshøjene. P-pladsen kan nås fra Stampemøllevej ad Skydebanevej eller fra nord af markvejen fra Hjerpsted. Ligeledes er det muligt at komme til arealet langs stranden fra henholdsvis nord og syd.
Reglerne for offentlighedens adgang fremover er beskrevet i bilag 5: ”Ordensreglement for offentlighedens adgang til Ålbæk Skydeterræn”. Ordensreglementet placeres sammen med skilte med diverse information samt kort over terrænet. Placeringer af skilte ved P-pladsen ved oldtidshøjene, samt ved stranden i nord og sydenden af skydeterrænet og hvor markvejen fra Hjerpsted møder skydeterrænet ved oldtidshøjene.

Information, samt skydetider og kort over terrænet vil være at finde på Hærhjemmeværnsdistriktets hjemmeside og med link til samme fra Hjemmeværnskommandoens hjemmeside.

13.5 Retningslinier for brug af gødning og sprøjtemidler

Ved drifts- og plejeplanens ikrafttræden er hverken brug af pesticider (sprøjtning) eller gødskning tilladt.

13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, samt etablering af nye, permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelser fra myndighederne. Afgørelsen, hvorvidt der kræves zonetilladelse træffes af kommunen. Tilsvarende er det kommunalbestyrelsen, der ud fra en samlet vurdering, træffer afgørelse om hvorvidt der foreligger lokalplanpligt.

Sønderjyllands Amt gør i forbindelse ved den afsluttende hørig (november 2005) opmærksom på at stort set alle de i drift- og plejeplanen nævnte tiltag i forbindelse med pleje og opgradering af skydeterrænets faciliteter kræver, at der forudgående søges og opnås dispensation fra naturbeskyttelsesloven og fredningen hos de ansvarlige myndigheder.

Endvidere vil Sønderjyllands Amt gerne i dialog med Hærhjemmeværnsdistriktet om afgræsningen af det område, der i dag udgøres af folden med de to heste.

Der henvises i øvrigt til kap. 8 ”Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger”

13.7 Planændringer

Nye, faste stillinger/anlæg, der ikke er medtaget i drifts- og plejeplanen kræver planændring. Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet og afvejet i nærværende plan, kræver planændring. Se afsnit 2.3.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg
Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.
Såfremt placeringen af midlertidige anlæg kræver et større gravearbejde, udjævning eller anden teknisk ændring af terrænet, henvises til kap. 8.

Flot undervækst af skærmplanten Kvan i den lille elleskov.

Ved Stampemøllevej, hvor Skydebanevej fører ned til P-pladsen ved gravhøjene er der en henvisning til badestranden udfor Ålbæk Skydeterræn.

13.8 Handlingsplan for Ålbæk Skydeterræn

Arbejdsopgave	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hedepleje															
Afbrænding af hedeareal			X						X						
Slåning i forbindelse med afbrænding			X						X						
Slåning af oldtidshøje		X				X				X				X	
Afgræsning af hede i øst – fold vedligeholdelse		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rydning at træ- og buskopvækst på hedearealer			X												
Bortskaffelse – flis af buske og træer				X											
Pleje af lavbundsarealer															
Rydning og slåning		X											X		
Grøfter proppes			X											X	
Offentlig adgang															
Ordensreglement-infofolder		X													
Skiltestandere		X													
Vedligeholdelse og eftersyn af informationsskilte og ordensreglement		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vedligeholdelse af P-plads mm.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

ØKONOMI

14 Økonomiske konsekvensberegninger

En forudsætning for at handlingsplanen gennemføres, er dels at der opstilles et budget over de økonomiske konsekvenser, dels at den årlige tildeling af ressourcer er i overensstemmelse med budgettet.

I det følgende er de økonomiske konsekvenser af planens implementering vurderet på baggrund af det bedst mulige skøn på planlægningstidspunktet.

Konsekvensberegningerne omfatter udelukkende de af planens aktiviteter, der ligger *ud over* den nuværende løbende drift af terrænet. Udgifter i forbindelse med den almindelige drift og vedligeholdelse af grønne områder, veje og militære anlæg samt tiltag som allerede udføres, er således ikke medtaget.

14.1 Budget til gennemførelse af drifts- og plejeplanen

KALKULE OVER DRIFTS- OG PLEJETILTAG				
Hedearealerne				
Afbrænding af hedeareal			5.000	Kr/ha
Afgræsning af hedeareal (vedligeholdelse af fold)			500	Kr/år
Slåning i forbindelse af afbrænding			1000	Kr/ha
Pleje åbne arealer				
Rydning at træ og buskopvækst			5.000	Kr/ha.
Flisning og bortskaffelse af træ fra rydninger			5.000	Kr/ha.
Offentlig adgang				
Ordensreglement + info. folder			30.000	kr.
Skiltestandere mm.	pr. stk		2.500	kr.

Tabel 14.1 Økonomi på enheder

14.2 Samlet oversigt over drifts- og plejeplanens økonomiske konsekvenser

Arbejdsopgave	Antal	Enhed	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Total
Hedepleje																		
Afbrænding af hedeareal	13	ha			30.000						35.000							65.000
Slåning i forbindelse med afbrænding	13	Ha			6.000						7.000							13.000
Slåning af oldtidshøje				1.000				1.000				1.000				1.000		4.000
Afgræsning af hede i øst – fold vedligeholdelse	6	Ha		500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	7.000
Rydning at træ- og buskopvækst på hedearealer	2	ha			10.000													10.000
Bortskaffelse – flis af buske og træer	2	ha				10.000												10.000
Pleje af lavbundsarealer																		
Rydning og slåning	1,2	ha		6.000											6.000			12.000
Grøfter proppes	2	stk			1.000											1.000		2.000
Offentlig adgang																		
Ordensreglement-infofolder				30.000														30.000
Skiltestandere	4	Stk.		10.000														10.000
Vedligeholdelse og eftersyn af informationsskilte og ordensreglement				500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	7.000
Vedligeholdelse af P-plads mm.				600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	8.400
Total				**48.600**	**48.600**	**11.600**	**1.600**	**2.600**	**1.600**	**1.600**	**43.600**	**2.600**	**1.600**	**1.600**	**7.600**	**3.600**	**1.600**	**178.400**

Tabel 14.2 Økonomi i alt

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort over Ålbæk Skydeterræn (i kortlomme bagest).

Bilag 2: Drifts- og plejekort over Ålbæk Skydeterræn (i kortlomme bagest).

Bilag 3: Bevoksningsliste for Ålbæk Skydeterræn

Bilag 4: Retningslinier for hjemmeværnets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Bilag 5: Ordensreglement.

Bilag 6: Handlingsplan.

Bevoksningsliste for Ålbæk Skydeterræn

Til de enkelte kolonner gives følgende kommentarer:

Afd. Afdelingsnummer
Lit. Litra(delareal)
Areal Litraareal i hektar
Årgang Året for plantning (eller foryngelse). Her er det hvor det vurderes ellekrattet sidst har været sat på roden (skåret ned/høstet).

Forkortelser

MOS = Mose
REL = Rødel
KLI = Klit

MOS = Mose
REL = Rødel
KLI = Klit
VEJ = Bilfaste veje

Arealangivelse på kort			Arealtyper	Areal i ha
Afd.	/ Lit.	Anv. kode	Anlægsår	
1	a	HED		22,5
1	b	STB		4,0
1	c	KRT		1,2
1	d	MOS		1,2
1	e	REL	1995	0,2
1	f	KLI		1,8
		VEJ		0,3
Total				**31,2**

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til naturbeskyttelseslovens § 3

Store dele af forsvarets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens § 3 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også forsvarets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden, derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens § 3.

Militære aktiviteter

I tilfælde, hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn), vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af, om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens § 3, bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozning, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltespor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvise indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og Skydeterrænr. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtypedefinition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a., at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvivlstilfælde

I tilfælde hvor forsvaret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at forsvaret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Forvaltningsplaner

I en række tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes en forvaltningsplan for det pågældende militære øvelsesområde, f.eks. i form af en driftsplan. Herved vil man ofte kunne skabe de bedste rammer for den militære anvendelse samtidig med, at der tages hensyn til plante- og dyrelivet. Samtidig vil en forvaltningsplan være et egnet grundlag for en stillingtagen til eventuelle ønsker om dispensation fra bl.a. naturbeskyttelseslovens § 3.

Ordensreglement for offentlighedens adgang til Ålbæk Skydeterræn

Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland byder velkommen til Ålbæk Skydeterræn.

Ålbæk Skydeterræn er et 32 hektar stort militært område. Området har i 100 år været anvendt af militæret og siden 2003 har hjemmeværnet anvendt arealet til uddannelse af dets enheder.

Der er adgang for publikum på skydeterrænet, når der ikke foregår øvelsesaktiviteter. Når der foregår øvelser, som ikke er forenelige med publikums færdsel vil dette fremgå af skiltning ved indfaldsvejen fra Stampemøllevej og langs stranden. Under øvelser vil kuglen på masten midt på terrænet endvidere være hejst.

Ved offentlig færdsel gælder generelt:

- *Færdsel må foregå til fods over hele terrænet.*
- *Færdsel på hest og på cykel må kun finde sted på anvist sti og vej.*
- *Færdsel med motorkøretøjer er kun tilladt fra Stampemøllevej frem til P-pladsen ved gravhøjene.*
- *Hunde må gerne medtages, men skal altid føres i snor – husk hundepose!*
- *Berøring af ammunition eller ammunitionsdele er farligt og forbudt*
- *Brug af åben ild er ikke tilladt og tobaksrygning skal ske med omtanke.*
- *Camping og overnatning i terrænet er ikke tilladt.*
- *Skiltning skal respekteres og anvisninger fra hjemmeværnets personel skal efterkommes.*
- *Al færdsel foregår på eget ansvar.*

Fund af ammunitionsgenstande bedes meldt til
Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland tlf. 73 68 75 00

I samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen har hjemmeværnet udarbejdet en drifts- og plejeplan, der skal søge at varetage hensynet til områdets natur. Planen indebærer at hjemmeværnet ved en aktiv indsats vil søge at fastholde og forbedre forholdene for områdets flora og fauna samt rekreative og kulturhistoriske værdier bl.a. ved at udbygge og vedligeholde pleje af mose- og hedearealer og ved forbedrede adgangsforhold.

Chefen for
Hærhjemmeværnsdistrikt Sønderjylland

Handlingsplan for Ålbæk Skydeterræn

Arbejdsopgave	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hedepleje															
Afbrænding af hedeareal			X						X						
Slåning i forbindelse med afbrænding			X						X						
Slåning af oldtidshøje		X				X				X				X	
Afgræsning af hede i øst – fold vedligeholdelse		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rydning at træ- og buskopvækst på hedearealer			X												
Bortskaffelse – flis af buske og træer				X											
Pleje af lavbundsarealer															
Rydning og slåning		X											X		
Grøfter proppes			X											X	
Offentlig adgang															
Ordensreglement-infofolder		X													
Skiltestandere		X													
Vedligeholdelse og eftersyn af informationsskilte og ordensreglement		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Vedligeholdelse af P-plads mm.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X